

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ DALI

TEBLİĞ CEMAATI'NİN AFGANİSTAN'DAKİ FAALİYETLERİ

BIBI SAMIA MUBASHIR

DANIŞMAN

Prof. Dr. Doğan KAPLAN

KONYA-2023

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Bibi Samia MUBASHIR		
	Numarası	18810601330		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / İslam Mezhepleri Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	TEBLİĞ CEMAATI'NİN AFGANİSTAN'DAKİ FAALİYETLERİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Bibi Samia MUBASHIR		
	Numarası	18810601330		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / İslam Mezhepleri Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Doğan KAPLAN		
Tezin Adı	TEBLİĞ CEMAATİ'NİN AFGANİSTAN'DAKİ FAALİYETLERİ			

Dünyadaki en kalabalık ve en büyük hareketlerden biri olan Tebliğ Cemaati, Diyobendi medrese geleneğinin bir kolu olarak Hindistan'da Muhammed İlyas el-Kândehevî tarafından 1926'de kurulan ve bireysel düzeyde takvayı savunan uluslararası dini bir harekettir. Temel felsefesi iman tazelemek, kendine has bir yöntem ile tebliğ çalışmalarını sürdürmek olan Tebliğ Cemaati, tamamen siyasetten uzak bir çalışma yürütmeyi yeğlemektedir. Hz. Peygamber'in (sav) sahabilerine miras bıraktığı tebliğ yöntemine göre hareket ettiğini düşünen Tebliğ Cemaati'nin çalışmalarında hiçbir şekilde şiddet bulunmamaktadır. Bu Cemaat halen tebliğ yöntemlerinde değişikliğe gitmeden faaliyetlerini devam ettirmektedir.

Tezimizde bu uluslararası hareketin Afganistan'daki faaliyetlerini inceledik. Tezimiz bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Tebliğ Cemaati'nin kuruluşu ve tarihi, ikinci bölümde Tebliğ Cemaati'nin yöntemleri, amacı ve ilkeleri, üçüncü bölümde ise Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'daki faaliyetleri ele alınmaktadır.

ABSTRACT

Name and Surname	Bibi Samia MUBASHIR		
Student Number	18810601330		
Department	Basic Islamic Science / The History of Islamic Sects		
Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
	Doctoral Degree (Ph.D.)		
Supervisor	Prof. Dr. Doğan KAPLAN		
Title of the Thesis/Dissertation	The Activites of Tablighi Jamaat in Afghanistan		

Tablighi Jamaat, one of the largest and most populous movements in the world, is an international religious movement founded in 1926 by Muhammad Ilyas al-Kândehlawi in India as a branch of the Diyobendi madrasa tradition and advocating taqwa at the individual level. The main philosophy of the Tablighi Jamaat is to renew faith and to carry on the work of the Tablighi Jamaat with a unique method, and it prefers to carry out a completely non-political work. There is no violence whatsoever in the work of the Tablighi Jamaat, which believes that it acts according to the method of notification bequeathed to its companions by the Prophet Muhammad (peace be upon him). This congregation still continues its activities without changing its methods of notification.

In our thesis, we have analysed the activities of this international movement in Afghanistan. Our thesis consists of an introduction and three chapters. The first chapter deals with the establishment and history of the Tabligh Jamaat, the second chapter deals with the methods, aims and principles of the Tabligh Jamaat, and the third chapter deals with the activities of the Tabligh Jamaat in Afghanistan.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	4
ÖNSÖZ	5
GİRİŞ	6
1.Araştırmanın Önemi ve Amacı	8
2.Araştırmanın Yöntemi	8
4. Araştırmanın kaynakları	10
BİRİNCİ BÖLÜM	11
TEBLİĞ CEMAATI'NİN KURULUŞU	11
1. Hint Alt Kıtasının Dini Kültürel Tarihine Kısa Bir Bakış.....	11
2. Diyo bend Dâru'l-Ulûmu	13
3.Tebliğ Cemaati'nin Kurucusu Muhammed İlyas Kandehlevi'nin Hayatı	16
4.Cemaatin Tarihsel Serüveni	18
İKİNCİ BÖLÜM	22
TEBLİĞ CEMAATI'NİN DAVET YÖNTEMLERİ	22
1.Tebliğ Cemaati'nin Amaçları ve Çalışma Şekilleri.....	22
2. Tebliğ Cemaati'nin Altı İlkesi	24
a.Kelime-i Tevhid (كلمة توحيد)	24
b. Namaz (نماز)	25
c. İlim ve Zikir(علم و ذکر)	25
d. Müslümanlara İhtiram ve İkrâm(اكرام و احترام مسلمين)	25
e. İhlâs-ı niyet ve Samimiyet (اخلاص نیت)	26
f. Tebliğ İçin Vakit Ayırmak (تفريغ وقت)	26
3.Tebliğ Cemaatinin Davet Yöntemi.....	28
a. Dört şeyi gönülden severek yapmak	30
b. Dört şeye karışmamak.....	30

c. Dört davranıştan sakınmak.....	30
d. Dört şeyi hayatında azaltmak.....	31
e. Dört ameli çoğaltmalı	31
4. Tebliğ Cemaati ve Eğitim	32
5.Tebliğ Cemaati ve Siyaset.....	34
6. Tebliğ Cemaati'ne Yöneltilen Genel Eleştiriler	36
a.Eğitim Çalışmalarına Yönelik Eleştiriler	36
b. Zamanda Yaşamamak	38
c. Cemaatin Davet Faaliyetlerine Yönelik Eleştiriler.....	38
d. Dinin Bireyselleştirilmesi	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	40
TEBLİĞ CEMAATI'NIN AFGANİSTAN'DAKİ FAALİYETLERİ	40
1. Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'da Faaliyete Başlaması	40
2. Tebliğ Cemaatin Afganistan'daki Faaliyet Yöntemi.....	44
3. Tebliğ Cemaati'nin Afgan Halkının Psiko-Sosyal Durumuna Etkisi	48
4. Tebliğ Cemaati'nin Afgan Siyasetiyle İlişkisi	52
5. Tebliğ Cemaati ve Kadınlar	54
6.Afganistan'da Tebliğ Cemaati'nin Faaliyetlerine Karşı Eleştiriler.....	56
a. Cemaat Yayınları.....	56
b. Cemaatin İnancı ve Mezhebi	56
SONUÇ	58
KAYNAKÇA.....	60

KISALTMALAR

b.:	Bin
bkz. :	Bakınız
c. :	Cilt
ed. :	Editör
Çev. :	Çeviren
h. :	Hicrî
Hz. :	Hazreti
Hzr. :	Hazırlayan
m. :	Milâdî
nşr. :	Neşreden
ö. :	Ölüm tarihi
R.a. :	Radiyallâhu anhu
s. :	Sayfa
sav :	Sallallahu aleyhi ve sellem

ÖNSÖZ

Hız. Peygamber'in (sav) ümmetini önceki ümmetlerden ayıran en önemli yönü, Allah'ın bu ümmeti en iyi ümmet olarak tanıtmış olmasıdır. Peygamber (sav) iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın önemli bir vazife olduğunu söylemiştir. Hız. Peygamber (sav) insanları iyiliğe davet etmeye, kötü ve sevimsiz işlerden alıkoymaya özen göstermiştir.

Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'daki Faaliyetleri başlıklı tezimizde Hindistan'da kurulup dünyanın çeşitli bölgelerinde faaliyet yürüten Tebliğ Cemaati ele alınmaktadır. Dünyadaki en kalabalık ve en büyük hareketlerden biri olan Tebliğ Cemaati, Diyo bendi medrese geleneğinin bir kolu olarak Hindistan'da Muhammed İlyas el-Kândehevî tarafından 1926'de kurulan ve bireysel düzeyde takvayı savunan uluslararası dini bir harekettir. Temel felsefesi iman tazelemek, kendine has bir yöntem ile tebliğ çalışmalarını sürdürmek olan Tebliğ cemaati, tamamen siyasetten uzak bir çalışma yürütmeyi yeğlemektedir. Hız. Peygamber'in (sav) sahabilerine miras bıraktığı tebliğ yöntemine göre hareket ettiğini düşünen Tebliğ Cemaati'nin çalışmalarda hiçbir şekilde şiddet bulunmamaktadır. Bu Cemaat halen tebliğ yöntemlerinde değişikliğe gitmeden faaliyetlerini devam ettirmektedir.

Tezimizde bu uluslararası hareketin Afganistan'daki faaliyetlerini inceledik. Tezimiz bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Tebliğ Cemaati'nin kuruluşu ve tarihi, ikinci bölümde Tebliğ Cemaati'nin yöntemleri, amacı ve ilkeleri, üçüncü bölümde ise Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'daki faaliyetleri ele alınmaktadır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında görüş ve yardımlarıyla her zaman rehberlik eden öncelikle danışman hocam Prof. Dr. Doğan Kaplan'a, çalışmamın belli aşamalarında desteklerinden dolayı Dr. Öğr. Üyesi Aytekin Şenzeybek hocama ve Prof. Dr. Mithat Eser hocama teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte yorgunluğumu unutturan oğullarım ve eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili eşime teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bibisamia Mubashir

01.03.2023

GİRİŞ

İngilizlerin, Hindistan'ı işgal etmesiyle ortaya çıkan bölgesel çatışmalar ve misyonerlerin Hristiyanlık propagandası, bölgedeki insanı zayıf düşürecek politik gütmüşlerdir. İngilizler özellikle “böl, parçala, yönet” yöntemiyle Müslümanları zayıf düşürmeye çalışmış, ekonomik, siyasi, askeri nedenlerle bölgedeki Müslümanlar, Hinduların kontrolünde kalmışlardır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra siyasi, ekonomik ve askeri alanda geriye giden İslam dünyası parçalanmış, Müslüman milletler ayrı ayrı devletler haline gelmiştir. Siyasi ve sosyal nedenler, bazı İslami tarikatların doktrin yapısına ve misyonuna tesir etmiş, tarikattan cemaate evrilmesine yol açmıştır. Doktrinel yapısı ve misyonu değişiklik gösteren dini akımlardan biri de Tebliğ Cemaati'dir. Tasavvuf kökenli bir hareket olması hasebiyle cemaat üyelerinin yaşam tarzlarında nafîle/gece ibadetleri ve nefis terbiyesi büyük öneme sahiptir. Cemaatin kullandığı dini terminoloji ve kıyafetlerinden ötürü Tebliğ Cemaatini, Selefiler ve diğer radikal gruplara benzetenler de vardır. İslam dünyasında hakkında fazla araştırma yapılmamış olan Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'daki faaliyetleri için de bilimsel araştırmalar yok denecek kadar sınırlı düzeydedir.

Başlangıcı, bozulan ahlaki değerlere ve İslam'ın gerçek uygulamalarının ihmaline bir cevaptır. Hareketin kurucusu Hindistan'ın Hanefî âlimlerinden biri olan Mevlana İlyas, Hintli Müslümanlar arasında İslam ve Hinduizm'in karıştırılmasından ve Müslüman inançlarının zayıflayarak Hindu geleneklerinin baskın olmasından duyduğu ıstırap sonucu bu hareketi kurmuştur.¹ Uluslararası bir mahiyette olan bu hareket yaklaşık 160 ülkede 10 milyondan fazla aktif üyesi bulunan bir cemaattir.² Hareketin her yıl Pakistan ve Bangladeş'teki yıllık cemaat toplantıları, yaklaşık 3 milyon katılımcıyla, Hac'tan sonra Müslümanların bir araya geldiği en kalabalık toplantılardır.³

Hareketin kurucusu olan Muhammed İlyas, 1926'da Hindistan'ın Delhi kenti yakınlarındaki Mevat bölgesinde İslam'ı yaymak için bu hareketi başlatmıştır. Tebliğ Cemaati'nin amacı, her Müslümanın dinini bilmesi, Allah'ın, Peygamberin ve sahabilerin dindeki rolünü iyice bilip örnek Müslüman olmasını sağlamaktır. Bu hareket

¹M. Nazır Ahsan, “Cemaat-i Tebliğ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/293.

² Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımları*, (İstanbul: Klasik Yayınları, 8.baskı, 2016), 104.

³ Abdulkebir Salihi, *Çağdaş Herat'ta Dini Hareketlerin Tipolojisi*, Afganistan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 2016. S. 29-30.

mensuplarının özelliği Hz. Peygamber'in (sav) sünnetini canlandırmaya çalışmalarıdır. Hayatı kolaylaştırma, israftan uzaklaşma, Allah'a daha çok inanma ve takvalı olmak temel hedefleridir. Hareketin motivasyonu dine davet ve dini yaymadır. Kur'an-ı Kerim'den iki ayet-i kerimeyi hareketin temeli olarak görürler.⁴

Bu ayet-i kerimeler, Al-i İmran ve Fussilet surelerinde bulunmaktadır.

“İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Âl-i İmrân, 3/104)

“Allah'a çağıran, dine ve dünyaya yararlı iş yapan ve 'Ben Müslümanlardanım' diyenden daha güzel sözlü kim vardır?” (Fussilet, 41/33)

İdeoloji, toplumların nasıl düşündüğünün ve davrandığının altında yatan temel bir fikir veya kavramdır. Esasen bu hareket de ideolojik olarak, tüm Müslümanlarla aynı fikre sahiptir. İslam'ın beş temel ilkesine ve altı inanç esasına inanırlar. Hareketin kurucusu Mevlâna İlyas'ın amacı, Müslümanları İslam'ın öğretilerine geri dönmeye ve bu temel esasları yerine getirmelerini sağlamaktır.⁵

Tebliğ Cemaati, bu hedefe ulaşmak için altı ilke belirlemiştir. Bunlar; iman, namaz, ilim ve zikir, Müslümana ikram, samimi niyet, davet ve tebliğdir. Bu esaslar bu hareket mensupları için uyulması gereken temel kuralların çerçevesini belirler.⁶

Siyasete bakışları dışında bu hareketi ayırıcı kılan özelliklerden biri de tasavvufi bir oluşum özelliği göstermelerine rağmen kendilerini tasavvufi bir hareket olarak görmemeleridir.⁷ Cemaatin kurucusu Mevlâna İlyas, bir tarikat mensubu olmakla birlikte ulemadan ders almış bir kişidir. Tüm çalışmalarını Tebliğ Cemaati'ni kurma fikrine adanmıştır. Bu çerçevede aileden izole olarak yerel bir camide kalarak davet için zaman ayırma fikrini geliştirmiştir. Kırk gün süren ve Çile (Çihil=40) denilen bu uygulamayla camide kırk gün geçiren müritlerin davetin temel eğitimini almaları sağlanmıştır. Tebliğ Cemaati'yle sufi gruplar arasındaki en büyük fark, öğrendikleri ilmin mesajlarını iletmek için halka karşın bu grup üyelerinin davet için bizzat insanların ayağına gitmesidir.

⁴Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvi, *Muhammed İlyas Kandehevi Hayatı ve Tebliğ Çalışmaları*, çev. Hayri Demirci, (İstanbul: Gülistan Neşriyat, 2014), 48-49.

⁵Sukron Ma'mun “Tablighi Jamaat: An Islamic Revivalist Movement and Radicalism Issues” *Journal of Islamic and Social Studies*, 5/2, (July-December 2019), 150-152.

⁶Jan Ashik Ali, *Islamic Revivalism: a Study of the Tablighi Jamaat in Sydney* Phd. Of New South Wales üniversitesi, 2006, 141-143.

⁷İshak Torun, “Tarikat ve Cemaatlerin Siyasetle İlişkisi” *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/17 (2020): 84.

Mevlâna İlyas'a göre Müslümanların her şeyi başarabilmesi için öncelikle inançlarını yenileyip temel İslami uygulamalara ve dinini temelden öğrenmesi gerekmektedir.⁸

1.Araştırmanın Önemi ve Amacı

Tebliğ Cemaati Müslümanların sahip olduğu en büyük dini hareket olarak dünyada büyük bir ilgiye sahiptir. Bu dini hareketle ilgili dünyada olumlu ve olumsuz farklı görüşler vardır. Tebliğ Cemaati, Afganistan'da çok büyük bir nüfusa sahip olup, dünyanın diğer ülkeleri gibi dini bir grup olarak çok hızlı bir şekilde gelişir, aktif olarak çalışmaktadır.

Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'daki faaliyetleri akademik olarak çalışılmamıştır. Bu dini hareketin amaçlarının ve hedeflerinin ortaya konulması, Afganistan'da yapmış olduğu faaliyetlerin incelenmesi, bu hareketin Afganistan sosyolojisinde etkisinin ne olduğunun araştırılması, uzun yıllardır birlik ve bütünlüğünü kaybetmiş olan Afganistan'ı anlamak adına yararlı olacaktır.

Bu araştırmanın amacı, Afganistan'da faaliyet gösteren ve belirli ölçüde kitlesellik kazanan Tebliğ Cemaati'nin ideolojisini, yöntemini, organizasyon şemasını hiyerarşik yapılanmasını incelemek ve analiz etmektir. Araştırmamızın özel amacı ise bu hareketin Afganistan'da ne zaman başladığını ve Afgan toplumunun bu harekete tepkisini ölçmektir. Afganistan'ın hemen hemen bütün şehirlerinde bulunması ve son yıllarda gelişme hızının artması ve halkın teveccühü üzerinde durulacaktır.

2.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamız doküman analizine dayalı nitel bir araştırmadır. Konu anlatımında betimleme (descriptive) yöntemini kullanarak Afganistan'da var olan durumu olduğu gibi aktarmaya çalıştık. Afganistan halkının Tebliğ Cemaati'ne bakışını ortaya koymak için, birebir görüşmeler yapmak suretiyle onlara sorular sorup verdikleri cevapları belli bir şablonda toplamaya çalışacağız. Haziran 2021 yılında, 20 kişi ile hazırladığım açık uçlu sorulardan oluşan bir anket uyguladım, görüşme yaptım, şahsen bulunamadığım görüşmelerde ses kaydı aldım. Katılımcıları iki grup şeklinde, Cemaatin Emiri ya da Tebliğde yıllarını geçirmiş olanlar ve diğeri ise birkaç kez katılmış olanlar olarak gruplandırdım.

⁸ Mohammad Bulbul Ashraf Siddiqi, *The Tablighi Jamaat in Bangladesh and the UK: An Ethnographic Study of an Islamic Reform Movement*, (Cardiff: Cardiff University, Archaeology and Religion, Doktora Tezi, 2014), 106.

Yöntemle ilgili birinci ve ikinci bölümde betimsel bir anlatım yaptık. Üçüncü bölümde ankete, ankette sorduğumuz sorular ve bu bunlara aldığımız cevaplara göre oluşturduk.

Katılımcılara sorduğumuz sorular ve soruların açıklaması şöyledir:

1. Soru: Davet ve Tebliğ Cemaati hangi tarihte (yılıda) ve hangi amaçla Afganistan'a girdi?

Sorunun açıklaması: Afganistan tamamen İslami bir ülke olduğundan ve halkın tamamına yakın Müslümandır. Diğer ülkelere göre çoğu İslami gruplar ve bu grupların faaliyet ve davet yeri olarak bu ülkenin seçme nedeni nedir? Bu ülkenin İslami gruplar için özel bir çekiciliği var mıdır?

2. Soru: Tebliğ Cemaati'nde Afganistan'da tebliğ ve davet yöntemi büyük merkez ve diğer illerdeki merkezlerin program uygulama yöntemi nasıldır?

Sorunun açıklaması: Tebliğ Cemaati, Afganistan'ın bütün illerinde faaliyet yürütüyor mu yoksa belirli illerde mi varlar? Merkez ve illerdeki davet işlerinin ve programlarının gidişatı nedir? Davet ve Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'da bütün illerdeki merkezleri yönetecek bir emiri var mıdır? Eğer varsa adı nedir? Afganistan'ın bir genel emiri varsa, bağımsız mı yoksa başka bir ülkenin emirini mi takip ediyor?

3. Tebliğ Cemaati insanların hayatlarına dokunmuş, etkisi olmuş mudur?

Sorunun açıklaması: Tebliğ Cemaati faaliyet gösterdikleri yerlerde insanların hayatlarında olumlu değişiklikler yaptı mı? Yaptıysa, değişiklikler hangi bakış açılarından fark ediliyor?

4. Tebliğ Cemaati'nin insanlar üzerinde ne gibi etkileri olmuştur?

5. Tebliğ Cemaati'nin siyasetten uzak durmasının Afganistan'daki duruma etkileri nelerdir?

6. Taliban'ın Cemaat-ı Tebliğ merkezlerine karşı tutumu nasıldır? Tebliğ Cemaatini bakışları olumlu mudur? Taliban'ın gelmesi ile faaliyet sürecinde zorluklarla karşılaştılar mı?

7. Taliban yönetimi altında Afganistan halkı geçmişte olduğu gibi Davet ve Tebliğ Cemaati ile ilgileniyor mu?

Sorunun açıklaması: Bu ülkenin hükümeti Taliban tarafından ele geçirildikten sonra Tebliğ Cemaati halka açık toplantılar yaptı mı yoksa eskisi gibi aynı merkezlerde faaliyetlerine devam mı ediyorlar?

Tezimizin üçüncü bölümünü bu sorulardan aldığımız cevaplara göre oluşturduk.

20 kişi katılımcıdan oluşan görüşmemizde 20 kişide 8'i cemaatin mensuplarındadır. Kalan 12 kişi de tebliğe çok kez, bir iki kez ve hatta hiç katılamayanlardan oluşmaktadır. Eleştiriler kısmında tebliğ cemaatine bir ya iki kez katılanlar yorumda bulunmaktadır.

4. Araştırmanın kaynakları

Cemaatin kaynakları literatür kısmında kitap, tez ve makalelerden kullanmaya çalıştım. Cemaatin kurulduğu dönemin özelliği ve hareketin kurucusu Muhammed İlyas Kandehlevi'den bahs eden Ebu'l-Hasen en-Nedvi'nin *Büyük İslam Davetisi Mevlāna Muhammed İlyas Kandehlevi Hayatı ve Tebliğ alışması* adlı eseri. Farish A. Noor'un *Islam on The Move The Tablighi Jama'at in Southeast Asia* ve Mohammad Bulbul Ashraf Siddiqi'nin *The Tablighi Jamaat in Bangladesh and the Uk, An Ethnographic Study of an Islamic Reform Movement* direct Tebliğ Cematinden bahs eden iki önemli eseri. Eldiir Zhalilov'un *Hint Alt Kıtası'nda Tasavvufi Hareketler, Tarikattan Cemaate Geçiş Sürecinde Tebliğ Cemaati* adlı Yüksek Lisans Tezi. Yine Murat Demir'in *Tebliğ Cemaati Türkiye rneği* adlı yüksek lisans tezi (Sakarya Üniversitesi 2019). Fikret Efe'nin "Cemaat-i Tebliğ Doğuşu ve Kendine Yöneltilen Eleştiriler" (İslam Araştırmaları Dergisi 2002) ve "Cemaat-i Tebliğ'in Davet.Tebliğ ve Yöntemi" adlı iki araştırma makalesi.) İslam Araştırmalar Dergisi.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEBLİĞ CEMAATI'NİN KURULUŞU

Bu bölümde Tebliğ Cemaati'nin kuruluşu, kurucusu ve cemaatin tarihsel süreci ele alınacaktır.

“Tebliğ” kelimesi, bir mesajın iletilmesi veya bir görevin yerine getirilmesi, duyuru, bildiri, ihbarname ve ulaştırma anlamlarına gelir. Çağdaş kullanımda, dini yaymak (dava) anlamında kullanılır. Cemaat kelimesi ise bir grup insanı ifade eder. Bu anlamda Tebliğ Cemaati'ni, insanların imanlarını geliştirmeye davet eden ve onlarla iletişim kuran bir vaaz topluluğu olarak tanımlayabiliriz. Takipçileri kendilerini bir "inanç yenileme hareketi" olarak kabul ederler. Tebliğ Cemaati, Müslüman olmayanlara vaaz vermez. Tebliğ Cemaati'nin faaliyetleri, açıkça diğer dinler arasında vaaz vermemeye yöneliktir. Onlara göre bu hareket, Müslümanların İslam dininden ve öğretilerinden uzaklaşmaları sonucu ortaya çıkmıştır.

Tebliğ Cemaati çok sayıda takipçisi olan çok büyük bir harekettir. Daha önce de ifade edildiği üzere hareketin her yıl Bangladeş ve Pakistan'da düzenlediği toplantılara milyonlarca insan katılmaktadır. Cemaatin, Afganistan'da her yıl başkent Kâbil'de (Çaman i zuhuri) yaptığı toplantılara da binlerce insan katılmaktadır.⁹

Tebliğ Cemaati, kurucusu Mevlâna Muhammed İlyas'ın (1885-1944), 1920'lerde Hindistan'da tebliğ hareketini başlatmasıyla kurulmuştur. O dönemdeki Müslümanları “gerçek Müslümanlar” haline getirme iddiasıyla tanımlanan Tebliğ Cemaati'ne göre hareketin temel amacı bireyseldir. Cemaati'nin ana hedefi, takipçilerini Allah ile manevi bir ilişki kurmaya teşvik etmektir. Hareketin kurucusu Mevlâna İlyas, harekete ismi kendilerinin vermediğini, amaçlarının sadece topluma hizmet ve İslam'ı davet etmek ve yaymak olduğu için halk arasında bu isimle meşhur olduğunu söylemiştir.¹⁰

1. Hint Alt Kıtasının Dini Kültürel Tarihine Kısa Bir Bakış

İslamiyet'in Hindistan'a tüccarlar kanalıyla girmesi hicri birinci asra dayanmakla birlikte asıl yayılması Gazneliler döneminde gerçekleşmiştir. Gazneli Devleti'nin kurucusu Sultan Mahmut'un (öl.421/1030) tahta çıkmasıyla İslamiyet'in kıtada yayılması da başlamıştır. Sultan Mahmut, Hindistan'da asırlarca sürecek Türk hâkimiyetinin

⁹ Abdülkerim Salihi, “Gunaşinasi Ciryanghai Dini Herat-ı Muasır”. *Inistetute Mitaliat Stratejik*, (Mart 2017), 33.

¹⁰ Nedvi, *Muhammed İlyas Kandehlevi Hayatı ve Tebliğ Çalışmaları*, 35.

temellerini atan, tarihin büyük cihangirlerinden ve hükümdarlarından¹¹ Sultan Mahmut; Sistan, Cüzcan, Cagâniyan, Huttal ve Harezmi'yi kendi kontrolü altına aldıktan sonra Hindistan üzerine on yedi sefer yapmıştır. Ele geçirdiği bölgelerde camiler yaptırmış, hocalar tayin ederek, İslâmiyet'in yayılmasını sağlamıştır. 390/1000 yılında Kabil'in doğusunda Hinduların elindeki şehirleri almış, 1001 senesinde Hindistan ovasına inerek, Peşaver dolaylarında Hindu hükümdarlarından Caypal'ın ordusuyla muharebe ederek Peşaver'i ele geçirmiştir. Gaznelilerin hâkimiyeti altına geçtikten sonra, bölgede İslam dini yayılmaya başlamıştır. Gazneliler sayesinde Hindistan'da Orta Asya Türkleri hâkimiyet kurmuştur. Türkler bugünkü Afganistan'ı geçerek Hindistan'ın kuzey batı bölgesine kadar ilerlemişler ve böylece Hindistan'da çeşitli din ve ırklara hâkimiyet sağlamışlardır.¹²

Gazneliler döneminde Hindistan'ın Lahor şehri, İslam'ın kültür merkezlerinden biri olarak tanımlanmıştır. O dönemde matematik, astronomi gibi ilimlerle birlikte dini ilimler ve edebiyatta Lahor öncü olmuştur. Daha sonra Hint Alt Kıtasında, 1206-1526 yılları arasında kurulan Delhi Sultanlığıyla beraber Müslümanlar hâkimiyetlerini pekiştirmişlerdir. Müslümanlar, Hindistan'da yaklaşık altı asır hüküm sürmüşlerdir. Hindistan alt kıtasının Britanya İmparatorluğu tarafından işgali sonrası Hint Müslümanları yalnız bağımsızlıklarını değil aynı zamanda dini ve kültürel kimliklerinin de tehdit altına olduğunu algılamışlardır.¹³

Bu sebeple Hint müslümanları diğer Hintlilerle İngilizlere karşı bağımsızlık için 1857 yılında Sipahi Ayaklanması adıyla anılan bağımsızlık mücadelesine girmişler ancak bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İngiliz-Hindistan yönetiminin baskı ve sindirmelerine maruz kalan Müslümanların var olma çabaları ve mücadeleleri devam etmiş bu gayretin bir sonucu olarak 30 Kasım 1866'da Diyobend'de Dâru'l-Ulûm medresesi kurulmuştur. Bu medrese zaman içerisinde büyüyerek birçok ülkede etkili olacak büyük bir medrese ağına dönüşecektir.¹⁴

¹¹ Erdoğan Merçil, "Gazneliler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/480.

¹² Merçil, "Gazneliler", 483.

¹³ Fikret Efe, "Cemaat Tebliğ Doğuşu ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler", *İslam Araştırmaları Dergisi*, (2002): 103-104.

¹⁴ Azmi Özcan, "Dârululûm" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/553.

1858’de kraliçe Victoria’nın Hindistan İmparatoriçesi ilan edilmesiyle Hindistan’ın sömürgeleştirilmesi başlamıştır. İngilizler çıkardıkları kanunlarla kıtadaki Müslüman ve Hinduların arasını açmayı amaçlamışlardır. Önce iki topluluğun arasını bozup onları birbirine düşürmüş sonra da düşmanlıklarını artırmışlardır. Çıkarılan yeni kanunlardan özellikle miras konusunda değişiklik yapılmış herkesin istediği dini seçme hürriyeti verilmiştir. Ayrıca bir Müslüman irtidat edip Hristiyanlığa geçerse miras hakkının baki kalacağı ifade edilerek Müslümanlar arasında İslam’a karşı bir soğukluk oluşturulmaya çalışılmıştır. Nitekim o dönemde Müslümanlar arasında İslam’a karşı bir soğukluk ve İslami kimlikten uzaklaşma, hatta dinden dönme (irtidat) hadiseleri de görülmeye başlanmıştır.¹⁵

Dinden dönme olayları XX. yüzyılın başlarında en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu sürecin neticesi olarak, dört beş bin kişi irtidat etmiş ve bir daha da İslam’a geri dönmemişlerdir. Bu dinden dönme olayları özellikle davet çalışmalarının ve eğitimin ihmal edildiği ve Hindu adetlerinin yaygın olarak uygulandığı yörelerde gözlemlenmiştir.¹⁶

Bu durumu gören Diyobend Dâru’l-Ulûmu mezunu Mevlâna İlyas, sorunu çözmek amacıyla, insanları İslam dinine geri kazandırmayı ve İslam dini ve kültürünü yaymak üzere Tebliğ Cemaati olarak adlandırılacak davet hareketinin ilk adımlarını Mevat bölgesinde atmıştır. Ancak önce Mevlâna İlyas’ın da mezunu olduğu Diyobend okulunu tanıyalım.

2. Diyobend Dâru’l-Ulûmu

Hindistan’da bulunan en büyük İslami eğitim merkezi Dâru’l-Ulûm, bugün İslam dünyasında en ünlü dini ve akademi merkezlerinden biridir. Birçok seçkin İslam âliminin, Dâru’l-Ulûm’dan, doğru dini inançların ve dini ilimlerinin bütün dünyaya yayılmasında değerli hizmetler sundukları bilinmektedir. Bu sebeple Diyobend merkezli Dâru’l-Ulûm medreseleri son yüzyılda Müslümanların, yalnızca Hint alt-kıtasında değil tüm İslam ülkelerinde din eğitimi için eşsiz bir eğitim kurumu olarak görülmüştür.¹⁷

¹⁵ Eldiâr Zhalilov *Hint Alt Kıtası’nda Tasavvufî Hareketler: Tarikattan Cemaate Geçiş Sürecinde Tebliğ Cemaati*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 4-5.

¹⁶ Fikret Efe, “Cemâat-i Tebliğ, Doğuşu ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler”, *İslam Araştırmaları Dergisi* / 8 (Temmuz 2002), 105.

¹⁷ Anas, Chakrathody Alumtharammal, “Hindistan’daki Ünlü İslami Eğitim Merkezlerinin Hadis Öğrenim ve Öğretim Metodları”. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 5/1 (April 2021): 1-23.

Günümüzde “Hindistan’ın Ezheri” olarak bilinen Diyobend medreseleri, Kuzey Hindistan’ın Uttar Pradeş eyaletinde bulunan bir kasaba olan Diyobend’de kurulmuştur. Medrese faaliyetlerine Daru’l-Ulûm adıyla başlayan bu merkez esasen 30 Mayıs 1886 yılında birkaç öğrenci ile bir nar ağacının altında Molla Mahmûd isimli bir hoca ve Mahmûd Hasan adlı bir öğrenciyle başlamıştır. Daha sonra ise medrese dersleri Çattah Cami’ne taşınmış sonra da Cuma musallasına geçilmiştir. Öğrenci sayısının artmasıyla 1294/1887 yılında eski Çattah mescidinin yanındaki medreseye ait olan arazi üzerinde ayrı bir bina inşa edilmiştir.¹⁸

Müslümanların eğitilmesi gerektiğine inanan bir grup âlim tarafından önce camide başlayan program Muhammed Kâsım Nânotovî (öl.1880) ve Reşîd Ahmed Gangohî (öl.1905) tarafından 30 Kasım 1866’da kurulan Dârululûm-i Diyobend medresesiyle kurumsal bir yapıya dönüşmüştür.

Diyobend şehri, Hanefî-Sünnî din adamlarının en önemli ilim merkezlerinden biri olarak kabul edilir. Büyük Hanefî âlimleri tarafından çok saygı duyulur. Tarihi anıtlardan Diyobend şehrinin bin yıldan daha eski olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹ Diyobend âlimleri denildiğinde üç Sünnî âlim öncelikle akla gelir. Hindistan’da yozlaşmış olan tasavvuf anlayışını hurafelerden kurtaran Muhammedî hareketinin kurucusu İmam-ı Rabbâni Şeyh Ahmet Sirhindî (öl.1034/1624), büyük ıslahatçı âlim Şah Veliyullah Dihlevî (öl.1176/1762) ve Hindistan’da İngilizlere ve Sihlere karşı verilen mücadele ön saflarda yer alan Tarikat-ı Muhammediye’nin kurucusu Seyyid Ahmet İrfan (öl.1246/1831). Bu âlimler alt kıtada bir hadis kurucusu veya dirilticisi olmuşlardır. Şah Veliyullah Dihlevî’nin düşünceleri ve öğretileri, İngiliz sömürgeciliğinin boyunduruğu altındaki Hindistan kurtuluş hareketinde İslami bir diriliş hareketi olarak önemli bir rol oynamıştır.²⁰

Muhammed İkbâl Lahori, Diyobend medreseleri hakkında şöyle der: ‘Diyobendi, fitrat ve akli seven dindar biri demektir.’ Diyobend Dâru’l-Ulûm’u şu anda Hindistan ve Doğu Asya’daki diğer ülkelerde en büyük dini ve Arapça öğretim merkezidir. Hadis, tefsir, fıkıh, teoloji, felsefe, edebiyat ve hatta astronomi, matematik, tıp gibi İslami

¹⁸ Chakrathody Alumtharammal, “Hindistan’daki Ünlü İslami Eğitim Merkezlerinin Hadis Öğrenim ve Öğretim Metodları”. 1-23

¹⁹ Muhammed Tayyib, Kasîmi, *Cemaat Tebliğ ve İslah-ı Nefs*, çev. Abdulrahim Salarzehi. (2014), 35.

²⁰ Hüseyin Cihantiğ, “Tesîr-i Ulemâi Diyobendi ber Selefîyet” *Fasılname-i İlm-i Pejûheşi Siyaseti Mutaaliye*, (2014), 124,125.

ilimlerin çoğunun bulunduğu yerdir. Aynı zamanda tarih öğreten bir yerdir. Elbette, son yıllarda (diğer İslam ülkelerinde olduğu gibi) astronomi, Matematik, tıp ve tarih daha az ilgi görüyor. Daru'l-Ulûm, Asya ve Afrika'dan halka şeklinde geniş bir nüfus oluşturan manevi ve tasavvufi bir merkezdir. Hindistan ve Afganistan, İran, Hicaz, Kudüs, Filistin, Suriye, Afrika, İngiltere, Uganda, Doğu Hindistan Adaları gibi komşu ülkelerde Dâru'l-Ulûm'dan on binlerce âlim ve din adamı mezun olmuştur.”²¹

Hint alt kıtasında İngilizlerin, Müslümanlar üzerindeki uzun süre olumsuz etkilerinin önüne geçmek niyetiyle başta Müslüman âlimler olmak üzere halk, Müslüman kimlik ve kültürlerini muhafaza konusunda fikri ve kurumsal bir çaba içerisinde bulunmuşlardır. Bu bağlamda özellikle eğitim alanında kendini hissettiren fikri ekoller ortaya çıkarmıştır. Bu düşünce hareketlerinin öncülüğünde, misyoner okulları ile Batılı okullara karşı, yeni eğitim kurumları ve en temelini “Ders-i Nizami'nin²² ve Şah Veliyullah Dihlevi'nin oluşturduğu öğretim programına sahip medreseler inşa edilmiştir. Bu medreseler, dinin ve bunun etrafında şekillenen geleneksel inanç, kimlik ve kültürün yaşanması ve bir sonraki nesillere aktarılmasında en önemli rol oynamıştır. Medreselerin ana hedefi, “kişiyi devlet kademelerinde veya din hizmetlerinde meslek sahibi yapmak değil, sadece inanca hizmet için İngiliz yönetiminin getirdiği kötülüklerle mücadele edebilecek, geleneksel değerleri ve İslam'ı savunabilecek sahip çıkabilecek âlimler yetiştirmek olmuştur.

İşte temelleri bu çerçevede atılmış olan Diyobend okulunun müfredatı ilk olarak 10 yıllık planlamıştır. Diyobend okulunun kurucularından özellikle Muhammed Kâsım Nânotovî (öl.1880) ve Reşîd Ahmed Gangohî (öl.1905), medrese müfredatına İslam dini düşüncesi ve doktrinine dayanan birleşik bir müfredat önermişlerdir. Medresenin ders programı dört seviyeden oluşmaktadır. Bu seviyeler ilk, orta, lisans ve yüksek lisans olarak adlandırılmaktadır. Birinci seviye ilköğretimden lisans seviyesine kadar zorunludur. İlköğretim ve lisans 8 yıl sürmektedir. Lisanstan sonraki yüksek lisans zorunlu değildir. Yüksek lisansta Peygamber Efendimizin Hayatı, Dil Bilgisi, Arapça Edebiyatı, Hukuk, mantık, Ahlak, Genel Tarihi, Modern bilimler, Coğrafya, Sistemantik

²¹ Cihantiğ, “Tesîr-i Ulemâi Diyobendi”, 124-125.

²² Ders-i-Nizami; 18. yüzyılda Hint Alt Kıtası'nda ortaya çıkan ve günümüzde Güney Afrika, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri'nin bazı bölgelerinde bulunan, geleneksel İslam kurumlarında (medreseler) ve Daru'l-Ulum'da kullanılan bir müfredat veya sistemdir.

teoloji, Hindistan Tarihi ve Urduca gibi konuları işlemektedir. Ayrıca yüksek lisans yapmak isteyen öğrencilere isteğine bağlı olan lisansüstü programlarında ilahiyat bölümünde Hukuk, Arapça, Farsça, Urduca ve farklı alanlarda uzmanlık eğitimi verilmektedir.²³

Günümüzde kısaca Diyobendilik olarak anılan Diyobend merkezli medreselerden birçok ünlü âlim yetişmiştir. Bazılarını saymak gerekirse; Diyobend Dâru'l-Ulûmu'nun kurucularında Muhammed Kasım Nânotovi (öl.1880),²⁴ Nânotovi'nin vefatından sonra medresenin başkanı olan ve Diyobendiler arasında kutup ve müceddid olarak kabul edilen Reşid Ahmed Gangohi (öl.1905), Nedvetu'l-Ulemâ üyesi ve birçok eser sahibi Abdulhay el-Haseni (öl.1923),²⁵ eserleriyle meşhur âlim Eşref Ali Tehânevi (öl.1943)²⁶, yine Kur'an ve Hadis alanındaki eserleriyle meşhur Zafer Ahmed Tehânevi (öl.1974), Halil Ahmed Sehâranpûri (öl.1927),²⁷ Nedvetu'l-Ulemâ başkanlarından Urduca, Arapça ve İngilizcede yaklaşık 700 eseri bulunan meşhur âlim ve aktivist Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvî (öl.1999)²⁸ ve Cemaat-i Tebliğ'in kurucusu Muhammed İlyas Kandehlevi (öl.1944), hareketin ikinci emiri ve ünlü *Hayatu's-Sahâbe* kitabının müellifi Muhammed Yusuf Kandehlevi (öl.1965), kurucu Muhammed İlyas'ın yeğeni ve Cemaat-i Tebliğ'in *Fezâil-i A'mâl veya Tebliği Nisâb* kitabının yazarı ve Şeyhu'l-Hadis lakaplı hocası Muhammed Zekeriya Kandehlevi (öl.1982).

3.Tebliğ Cemaati'nin Kurucusu Muhammed İlyas Kandehlevi'nin Hayatı

Hint İslam dünyasında eski usul medrese faaliyetleriyle tanınan bir buçuk asırlık Diyobendiye teşkilatı içinden doğan bir organizasyon olan Tebliğ Cemaati, dini eğitimde medreseyi yeterli görmeyen, bir başka deyişle insanların medreseye gelmesini beklemek yerine onların bizzat ayağına İslam davetini götürmeyi hedefleyen bir Diyobendi hocası olan Mevlana İlyas Kandehlevi tarafından kurulmuştur. Bir Diyobendi mezunu olmasına rağmen siyasi faaliyetler içerisinde görülebilen Diyobendilerin aksine Tebliğciler siyaset yapmaya ilkesel olarak karşıdırlar.

²³ Chakrathody Alumtharammal, "Hindistan'daki Ünlü İslami Eğitim Merkezlerinin Hadis Öğrenim ve Öğretim Metodları", 4-5.

²⁴ Muhammad Masharib Syed, *Pakistan'daki Diyobendi ve Barelvî Ekolleri Arasındaki Hadise Dayalı Tartışmalar*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 81.

²⁵ Syed, *Pakistan'daki Diyobendi ve Barelvî Ekolleri Arasındaki Hadise Dayalı Tartışmalar*, 80.

²⁶ Syed, *Pakistan'daki Diyobendi ve Barelvî Ekolleri Arasındaki Hadise Dayalı Tartışmalar*, 82.

²⁷ Mehmet Özşenel "Sehâranpûri, Halil Ahmed" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/310-311.

²⁸ Syed, *Pakistan'daki Diyobendi ve Barelvî Ekolleri Arasındaki Hadise Dayalı Tartışmalar*, 86.

Hareketin kurucusu Muhammed İlyas Kandehevî, bugün Hindistan'ın en kalabalık eyaleti olan Uttar Pradeş'in batısında yer alan Kandehele'de 1303/1885'de doğmuştur. Çocukluğu babasının köyünde geçmiştir. Dindar ve âlim bir ailede büyüyen Muhammed İlyas, ilköğrenimi babasının yanında tamamlamış ve aynı zamanda Kur'an'ı ezberlemiştir. 1314/1896 yılında abisiyle birlikte o zaman âlimlerin, salihlerin merkezi olarak bilinen Gangoh şehrine gitmiş ve oradaki âlimlerin ders halkalarına katılmıştır. Yirmili yaşlarında Gangoh'ta sağlığı bozulan Muhammed İlyas eğitime ara vermek zorunda kalmış daha sonra hadis derslerini ikmal üzere Diyobend'e gitmiş Dâru'l-Ulûm medresesinde Şeyh Mahmud Hasan'dan Buhari ve Tirmizi'yi okumuştur. Ağabeyi Mevlana Yahya'nın yanında Kütüb-i Sitte'yi tamamlamıştır. Manevi eğitimini tamamlamak için de Raşid Ahmed Gangohi'nin halifesi Halil Ahmed Efendi'ye (ö.1927) biat etmiştir. 1328/1910'da Sehârenpûr'daki *Mezâhiru'l-Ulûm Medresesinde* ders vermeye başlamıştır. Büyük ağabeyinin vefat etmesi üzerine Nizameddin semtinde bulunan sevenleri ısrarla orada ders vermesini isteyince buraya gelip ders vermeye başlamıştır.²⁹

Mevlana İlyas 1920'lerin ortalarında Sehârenpûr'daki *Mezâhiru'l-Ulûm*'da ders verirken birkaç yüz kilometre ötede ekonomik ve eğitimsel olarak geri kalmış Mevat köyünde çoğunluğu büyük ölçüde Hindu geleneklerini uygulayan Müslümanları eğitmeye başladı. Mevlana İlyas, Mevat köyündeki Müslümanları geleneksel İslam anlayışına döndürmeye çalıştı. Diyobend ve Sehârenpûr'dan birkaç genci eğitti ve onları Tebliğ Cemaati'nin medreseler ve cami ağı kurduğu Mevat'a gönderdi.³⁰

Cemaat-ı Tebliğ ve Tahrik-ı İman adıyla anılan teşkilatlı bir tebliğ faaliyetine başlamıştır. Muhammed İlyas 1944'te vefat etti ve naaşı Basti Nizameddin'deki Bangle Vâli mescidinin yanına defnedilmiştir. Kândehevî hiçbir eser yazmamıştır. Ancak Ebu'l-Hasen en-Nedvi, *Mektep-i Hazreti Mevlâna Şâh Muhammed İlyas* adıyla mektuplarını bir araya getirmiştir. Buna ek olarak Muhammed Manzûr Nu'mânî, bazı konuşmalarını, *Melfûzât-i Hazret-i Mevlânâ Muhammed İlyas* adıyla kaydetmiştir. Ayrıca 1944'te Delhi'den "Bütün Hindistan Uleması ve Müslüman Siyasî Liderleri" adıyla düzenlenen

²⁹ Nedvi, *Muhammed İlyas Kandehevi*, 45-75.

³⁰ Zhalilov, *Tarikattan Cemaate Geçiş Sürecinde Tebliğ Cemaati*, 8.

konferansa Kândehevî'nin sunduğu bir bildiri "A Call to Muslims" adıyla neşredilmiştir.³¹

4.Cemaatin Tarihsel Serüveni

Cemaatin kurulması, yayılması ve bu güne kadar gelmesinde şüphesiz Kandelevi ailesinin büyük katkısı olmuştur. 1926 yılında Mevlana İlyas Kandelevi tarafından kurulan Tebliğ Cemaati'nin ilk emiri kurucu İlyas Kandelevi'dir. Cemaat liderine "Emir" unvanıyla hitap edilmektedir. Mevlana İlyas'ın 1944'deki ölümünden sonra cemaatin ikinci emiri oğlu Mevlana Yusuf Kandelevi (öl.1965) olmuştur. Babasının vefatından sonra yerine geçen Mevlana Muhammed Yusuf, esasen tebliğ faaliyetlerine daha babası hayattayken 1938 yılından itibaren katılmıştır. Tebliğciler arasında "Hazret" lakabıyla meşhur olan Yusuf Kandelevi meşhur *Hayâtu's-Sahâbe* isimli eserin de müellifidir. Yusuf Kândehevî, on yaşındayken Kur'an'ı ezberlemiş ve ilk eğitimini Delhi'deki *Kâşifu'l-Ulûm Medresesinde* almıştır. Daha sonra Sehârenpûr'daki *Mezâhiru'l-Ulûm Medresesi*'ne kaydolmuş son derslerini babasının yanında Bastî Nizameddin³²'de tamamlamıştır. Diğer hocaları amcasının oğlu Muhammed Zekeriya Kândehevî, Halil Ahmed Sehârenpûrî ve Abdulkadir Râipûri'dir. Babası Muhammed İlyas'a biat etti ve halifesi olmuştur. Babasının vefatından sonra Cemaat-i Tebliğ'in başına geçen Yusuf Kandelevi yaklaşık yirmi yıl cemaatin başında bulunmuştur. Babası zamanında daha çok yerel düzeyde faaliyet gösteren cemaat, Muhammed Yusuf zamanında uluslararası bir hareket haline gelmiştir. Tebliğ Cemaati'nin tüm dünyada hızla geliştiği inkâr edilemez. Mevlana İlyas'ın liderliği sırasında Hindistan'ın doğu ve batısında yavaş bir yayılma yaşayan hareket, Mevlana İlyas'ın oğlu Muhammed Yusuf zamanında sadece tüm Hindistan'da değil Asya ve Afrika'da birçok ülkede yayılmıştır. Zira Muhammed Yusuf'a göre İslam'ı tebliğ, sadece âlimlerin değil tüm Müslümanların görevidir.³³

Hindistan'ın 1947'de bölünmesinde hareketin merkezini Pakistan'a taşınma fikrini reddetmiş ve hareketi Hindistan içerisinde devam ettirmiştir. Pakistan'da ise Lahor'daki Rayvend kasabasında bir şube açılmıştır. Hacca gidenler yoluyla hareketi

³¹ Nedvi, *Muhammed İlyas Kandelevi*, 122.

³² Yeni Delhi de bulunan bir mahalle, Nizameddin ve Tebliğ cemaatin büyük merkezlerinden biri de Hazreti Nizameddin tebliği merkezidir.

³³ Nedvi, *Muhammed İlyas Kandelevi*, 133.

uluslararası hale getirmiş, başta Suudi Arabistan olmak üzere Arap ülkelerine tebliğ amaçlı seyahatler gerçekleştirmiştir. 1950'den itibaren hareketini Avrupa, Amerika ve Japonya'ya da yönlendirmiştir. Ayrıca Endonezya, Malezya ve Singapur'da da faaliyet göstermektedir.³⁴

Mevlânâ Muhammed Yusuf'un 1965 yılında Lahor'da ölmesinden sonra ise hareketin başına Mevlânâ Yusuf'un kayınbiraderi Mevlânâ İn'âmu'l-Hasan üçüncü emir olarak geçmiştir. Selefleri gibi âlim bir şahsiyet olan Mevlânâ İn'âmu'l-Hasan ölmeden önce on kişiden oluşan bir Şura teşkil ederek kendisinden sonra dördüncü bir emir tayin etmemiştir. Bu şura heyeti içerisinde Mevlânâ Yusuf'un torunu Muhammed Sa'd Kandehlevi, İn'âmu'l-Hasan'ın oğlu Zübeyir Hasan gibi önemli isimler bulunmuştur. Üçüncü emir İn'âmu'l-Hasan 1995 yılında ölmüştür. Onun ölümünden sonra 19 yıl boyunca Şura heyeti tarafından özellikle de Muhammed Sa'd ve Zübeyir Hasan tarafından ortaklaşa yönetilen cemaat, Mevlânâ Zübeyir Hasan'ın 2014 yılında ölümünden sonra dizginleri eline almak isteyen Mevlânâ Sa'd'ın hareketleri cemaat içinde iç çekişmelere ve kimi zaman da çatışmalara ev sahipliği yapmıştır.³⁵

Tebliğ Cemaati, Asya, Avustralya, Avrupa ve Amerika gibi tüm ülkelere ve tüm kıtalara yayılmıştır. Tebliğ Cemaati Avrupa'dan daha önce Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmuş olsa da Avrupa ülkelerindeki büyümesinin Amerika'dan daha hızlı olduğu görülür. Tebliğ'in Avrupa ülkelerine ne zaman geldiği konusunda net bir bilgi yoktur. Tebliğ Cemaati 1970 ve 1980'lerde kitlesel olarak yayılmıştır. 1980'lerde Tebliğciler, New York şehri, Dewsbury'de bir caminin yanı sıra Tebliğ Cemaati'nin bir merkezini kurmuştur. Ülkede yaşayan çok sayıda Tebliğci nedeniyle İngiltere, Avrupa'daki Tebliğ hareketinin merkezi olarak görünmektedir. Tebliğ, Almanya, Belçika, İtalya ve diğer ülkeler gibi bazı Avrupa ülkelerine de yayılmıştır.

Afrika kıtasında Tebliğ Cemaati büyük bir coşkuyla karşılanmış ve hızla yayılmıştır. Tebliğ Cemaati'nin bu kıtada 50 ülkede 35 merkez kurduğu iddia edilmektedir. Tebliğ Cemaati, 1960'larda Tebliğ öğretilerini Gambiya'ya oradan da Batı Afrika'da Morroco, Mali, Moratanya ve Nijer gibi ülkelerde yayılmıştır. Ayrıca Güney Afrika ülkelerinde de bu hareket Müslüman toplulukları etkilemiştir. Tebliğ Cemaati, Asya ülkelerinin de çoğunda yayılmıştır. Güneydoğu Asya'daki Müslümanların çoğu

³⁴ Nedvi, *Muhammed İlyas Kandehlevi*, 135.

³⁵ Abdulkerim Salihi, *Güne Şinâsi-yi Cereyânâ-yı Dînî der Herât-ı Muâsır*, (Herat: Afghan Institute for Strategic Studies, 2017), 29.

Tebliğ Cemaati'ni kabul ederek faaliyetlerine katılmışken Orta ve Kuzey Asya'da, özellikle 1991'de Sovyetler Birliği'nin sona ermesinden sonra, Kırgızistan, Tacikistan ve Kazakistan gibi ülkelerde Tebliğ Cemaati toplum tarafından hoş görülmüş ve benimsenmiştir. Güneydoğu Asya'da Müslüman toplulukların çoğunlukta olduğu iki ülke olan Endonezya ve Malezya'da Tebliğ Cemaati büyük ilgi gördü. Tebliğ öğretimi Endonezya'daki bazı Müslüman toplulukları da etkilemiştir.³⁶

Avrupa'da faaliyetlerini sürdüren Tebliğ Cemaati aynı zamanda diğer ülkelerde de hızla devam etmektedir. Türkiye faaliyetleri de ilk gelen teşkil grubu Muhammed Yusuf'un liderliği döneminde gerçekleşmiştir. Türkiye'de diğer dini gruplar gibi Tebliğ Cemaati de toplumu etkilenmiştir. Cemaatin Türkiye'deki merkezi, diğer ülkelerde olduğu gibi bir mescittir. İstanbul'un Sultançiftliği ilçesindeki Selam Camisi, cemaatin merkezi olarak geçmektedir.³⁷

Tebliğ Cemaati'nin ana merkezleri Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'tedir. Hindistan Delhi'deki Nizamuddin Merkez,³⁸ hareketin küresel idare merkezidir. Buranın liderliğini Muhammed Sa'd Kandelevi deruhte etmektedir. Pakistan'ın Rayvend kasabesindeki külliye ise her sene milyonlarca Tebliğ mensubunun toplandığı önemli bir merkezdir. Buranın liderliğini ise Hacı Abdulvehhâb yürütmektedir. Hareketin üçüncü önemli merkezi ise Bangladeş'in başkenti Dakka'da bulunmaktadır.³⁹ Burada önce Dakka mescidinde başlayan faaliyet 1967 yılında Dakka'ya 30 km uzaklıktaki sanayi şehri Tongi'de kurulan merkeze taşınmıştır. Bangladeş son yıllarda hareketin en önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Burada her sene yaptıkları Bişwa İctimasına (Dünya toplantısı) milyonlarca insan katılmaktadır. Bu üç ülkedeki üç merkez her sene Uluslararası Tebliğ Cemaati buluşmalarına ev sahipliği yapmakta ve milyonlarca insanı ağırlamaktadır. Aynı zamanda dünyanın diğer ülkelerine tebliğ için giden hareket mensuplarının çoğu bu ülkelerden gitmektedir.⁴⁰

³⁶ Ma'mun "Tablighi Jamaat: An Islamic Revivalist Movement and Radicalism Issues", 151.

³⁷ Murat Demir, *Tebliğ Cemaati Türkiye Örneği*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 50.

³⁸ Nizameddin, Yeni Delhi'de yer almaktadır. Adını ünlü sufi Aziz Nizameddin Evliya'dan almıştır. Türbesi bu bölgededir. Nizameddin'deki Merkezi Camii olarak da bilinen Banglevali Mescidi, Tebliğ Cemaati'nin uluslararası merkezi olarak bilinmektedir.

⁴⁰ Bulbul Siddiqi "Purification of self: Ijtema as a New Islamic Pilgrimage". *European Journal of Economic and Political Studies*, 3 (2010), 136.

Güney Asya'dan sonra İngiltere, Tebliğ Cemaati'nin Batı'daki en etkili merkezlerinden biri haline gelmiştir. Birleşik Krallıktaki Dewsbury'deki merkezi Tebliğ'in Avrupa merkezi olarak faaliyet göstermektedir.⁴¹

Cemaatin İctimâ denen taraftarların yıllık toplantılarına her ülkenin genel merkezinde olur. Tipik bir içtima üç gün sürer ve uzun bir dua ile biter. Bu toplanmalar, Tebliğ Cemaati taraftarlarınca yoğun olarak nimetlerin indiği zamanlar olarak görülür ve bâzı ülkelerde 2 milyondan fazla tebliğciyi bir araya getirir. Dünya'nın en eski ictiması Hindistan Pradesh'in eyalet başkenti Bhopal'da yapıldı. Yıllık yapılan ictimalara bütün Dünya'dan insanları bir araya getirir. Milyonlarca insan, bu yıllık toplanmaya katılır. Bu toplanmaların en büyüğü Bangladeş'te yapılmaktadır. Bangladeşli toplanmaya Bishwa Ijtema (Dünya Toplanması) denir ve Dünya'nın her tarafından 3 milyonu aşan taraftar kitlesini Dakka yakınlarındaki Tongi'de bir araya getirir. İkinci büyük Tebliğ Cemaati toplanması Pakistan'da Raivand şehrinde olur ve buna 2004'te takriben 1,5 milyon insan katılmıştır. 2011'de Pakistan, ictimayı iki kısma ayırdı ve toplamda 1 milyon insan her birine katılmıştır.

⁴¹ Siddiqi "Purification of self: Ijtema as a New Islamic Pilgrimage", 135.

İKİNCİ BÖLÜM

TEBLİĞ CEMAATİ'NİN DAVET YÖNTEMLERİ

Hanefî mezhebine mensup olan Tebliğ Cemaati'nin fikri inançlarının temeli, Kur'an ve Sünnet'tir. Dini bir görev olan tebliği, Mevlâna Muhammed İlyas'ın deyimiyle iyiliği emredip kötülükten menetme görevini ancak dini doğru bilen Müslümanlar yapabilir. Bunun dini literatürdeki karşılığı “et-tefekkuh fi'd-dîn” yani dinin doğru anlaşılması'dır. Çünkü din vaizi ve davetçisi doğru bilgi ve anlayışa sahip değilse, kaleminden ve dilinden kendisinin de inanacağı yanlış sözler çıkabilir. Esasen bunun usulünü Kur'ân-ı Kerim bize Nahl Sûresi 125.ayette vermektedir.

- Allah'ın dinine hikmetle davet etmek “ ادع الى سبيل ربك بالحكمة ”
- Davet konusunda güzel sözlerden yardım almak “ والموعظه الحسنه ”
- Tartışmaya ve mücadeleye ihtiyaç duyduunuz zaman iyilik ve hayırla karşılık verin “ و جادلهم بالتى هى احسن ”

Cahil veya yarı cahil bir insanın Kur'an'ın vurguladığı bu hususları yerine getirmesi nasıl mümkün olabilir? Vurgu, çok hassas bir tebliğ çalışmasının, din hakkında doğru bir görüşe sahip bir kişi tarafından iyi yapılabileceği üzerinedir.⁴² Bu sebeple Tebliğ Cemaati'ne göre davet faaliyetlerine giren her kimse önce dini temellerini öğrenecek tamamen kendisine uygulayacak ondan sonra davete çıkıp vaaz verebilecek hale gelecektir.

1.Tebliğ Cemaati'nin Amaçları ve Çalışma Şekilleri

Mevlâna İlyas'ın davetinin önemli amaç ve hedefleri şu şekilde özetlenebilir:

1.İslam'ın başlangıcının ilk yöntemindeki davet ve tebliği ihya ederek bu davetle halkı harekete geçirmek ve onu çalk kültürüne dönüştürmek için çaba sarf etmek gerekmektedir. Mevlâna İlyas bu durumu çözmek için Müslümanların durumunu inceleyerek Müslümanların inançtan, iyi dinden ve sağlıklı bir ruhtan muztarip olduklarını tespit etmiştir. Zira bir taraftan İngiliz hükümetinin ve Batı medeniyetinin etkisi, diğer taraftan din davetçilerinin ihmali bu durumu doğurmuştur. Eğitimin tek başına yeterli olmadığına, okulların etkisinin yeteri kadar olmadığına bu sebeple

⁴² Hüseyin Cihantiğ, “Pedidârşinâsi Siyâset der Cereyân-ı Cemâat-ı Tebliğ” *Fasıl-nâme-i Mutâlaât-ı Rahbordî-yi Besic*, 17/63 (2014), 151-152.

doğrudan insanlarla temasa geçilmesi gerektiğine inanmıştır. Ona göre yapılması gereken dinin özünde olan çaba ve hareketle iman fidelerinin kalplerde yeşermesini sağlamak gerekmektedir.⁴³

2.Tevhit kelimesi ile bütün Müslümanlar arasında bir din duygusu yaratmak ve onları mükemmel dine çekmek. Mevlâna İlyas, bu devirde en önemli şeyin Müslümanlar arasında dine ilgi ve istek ve Müslüman olma duygusu yaratmak olduğuna inanıyordu ve ahirette insan için can ve malın kolay olacağına inanıyordu.

3.Halkla ilim adamları arasındaki mesafeyi kaldırarak yabancılaşmayı ortadan kaldırmak. Mevlâna İlyas, bu amacı davetinin önemli bir yönü olarak görmüştür. Bu davetle halk ile âlimler arasındaki mesafenin azalması, iki sınıfın birbirine daha yakın olması, birbirlerini daha iyi tanınması ve anlaması umulmuştur.

4. Hz. Peygamber (sav) ve sahabilerinin kişilik modeli hakkında Müslümanları eğitmek. Böylece İslam'ın ilk dönemleri gibi hayat tarzı davet ve tebliğ çalışmasıyla yeniden canlandırılabilir.

Tebliğ Cemaati mensuplarının ana faaliyet alanı camilerdir. Namaz için olduğu gibi dini konuları öğrenmek ve öğretmek için de camileri kullanırlar. Dini tebliğ için modern tesisleri kullanmamayı tercih ederler. Cemaat mensuplarının % 99'u herhangi bir tütün, uyuşturucu, alkol, yolsuzluk vb. gibi maddeler kullanmazlar. Diğer insanları bu bataklıktan çekmeyi dini görevi gibi görürler. Birisini davet ederken İslami yaşantıya dönmeye ikna etmesi için aşağıdaki örnekteki gibi kısa bir ifade kullanırlar:

*Bismillahirrahmanirrahim. Allah'a hamd, sevgili elçisine selam ederiz. Allah'a şükürler olsun ki hepimiz Müslümanız ve bütün Müslümanlar, La ilahe illallah Muhammedun Rasulullah kelimesi sayesinde, Allah'ın Resulü Muhammed'in kulluğunu, yaşam biçimini kabul eder. Yaratan Allah, Koruyan ve Rızkın sahibidir ve tüm dünya işleri Allah'ın kudretindedir.*⁴⁴

Tebliğ Cemaati mensupları, öğretilerinin İslam'ın inanç esaslarına dayalı olup sade olduğunu iddia ederler. Bu sebepler tüm halktan, kendi hayatlarında ve tüm insanların hayatlarında dini canlandırmaya zaman ayırmalarını istemektedirler.

Tebliğ Cemaatin en büyük başarısı sade iyi olmak, iyi niyetli ve karşılık beklemeden üyelerin çalışmalarıdır. Bu insanlar medreselerde camilerde sırf din yoluna

⁴³ Nedevi, *Muhammed İlyas Kandehlevi*. S,60.

⁴⁴ Ma'mun, "Tablighi Jamaat: An Islamic Revivalist Movement and Radicalism Issues", 155.

davet etmek için her şeyden vazgeçip ahirete çalışanlardır. Bu yüzden bu kadar başarılı olmuşlardır.⁴⁵

2. Tebliğ Cemaati'nin Altı İlkesi

Hint İslam dünyasında eski usul medrese faaliyetleriyle tanınan bir buçuk asırlık Diyobend medrese geleneği içerisinde çıkan Tebliğ Cemaati, dini eğitimde medreseyi yeterli görmemektedir. İnsanların medreseye gelmesini beklemektense insanların ayağına gitmeyi önceleyen bu hareket, ilhamını Hz. Peygamber'in (sav) Veda Haccı'nda Müslümanlara yapmış olduğu Veda Hutbesi'nden alır. Zira o meşhur hutbesinde Allah'ın elçisi "Burada bulunanlar söylediklerimi bulunmayanlara ulaştırın, tebliğ etsin." diye buyurmuştur. Onun bu buyruğunu emir telakki eden Tebliğ Cemaati mensupları davayı tüm insanlığa ulaştırmak için çabalamaktadırlar.

Bunu temin için altı ilke belirlemişlerdir. Bu ilkeler şunlardır:

1. Kelime-i Tevhit
 2. Namaz
 3. İlim ve Zikir
 4. Müslümanlara ikram ve saygı
 5. Samimi niyet (ihlas-ı niyyet)
 6. Tebliğ için vakit ayırmak (tefriğ-i vakt)
- Şimdi bu ilkeleri ayrı ayrı açıklayalım.

a. Kelime-i Tevhid (كلمة توحيد)

Mevlâna İlyas, insanların dindarlıklarını artırmak için odaklanmaları gereken bu noktaları belirlemiştir. Birinci nokta, Allah'a tam teslimiyettir. Lâ ilâhe illallah / Allah'tan başka ilah yoktur anlayışı bunu ifade eder. Peygamber'in Allah'ın elçisi olduğuna inanmak olan Muhammedun Rasûlullah ise bunu tamamlayan ikinci noktadır. Bu, tüm Müslümanların buna inanması ve imanını buna bağlaması için gereklidir. İslam'ın beş şartından biridir. Kelime-i tevhid tebliğ cemaatinin üzerinde durduğu ilk sıfatı olarak tanınır. Beyanlarda bu sıfat başlığı altında Allah'a ve Resul'üne iman, gayba iman, kadere ve ahiret gününe iman, gibi konular işlenmektedir.

⁴⁵ Farish A. Noor, *Islam on the Move: The Tablighi Jama'at in Southeast Asia*, (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2012), 8.

b. Namaz (نماز)

Namaz, insanı kötülüklerden alıkoymaya yardım eder. İlim (bilgi), bir kişinin dini bir yaşam sürmesi için gerekli bilgileri edinmesine yardımcı olur. Namaz, konusunda farz namazların sürekli kılınması hususunda teşvik edilir. Bununla birlikte sünnet ve nafile namazların da müslümanı Allah'a yaklaştıran amellerden olduğu bilinmektedir. Namazda huşû meselesi ise namazı Allah'ın emrettiği, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kıldığı şekilde, farz, vâcib, sünnet ve âdâbına uyararak, Allah'ın huzurunda bulunuyor olmanın şuuruyla, tam bir saygı, korku, tevâzu, teslimiyet ve ihlâsla kılmaktır.

c. İlim ve Zikir(علم و ذکر)

Mevlana İlyas'a göre, Müslümanlar için bir sonraki öncelik düzenli dua etmek olmalıdır. İlim (bilgi), bir kişinin dini bir yaşam sürmesi için gerekli bilgileri edinmesine yardımcı olur. İlim ayrıca İslami bir hayat sürmenin gerekliliklerinin doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlar. Tebliğ cemaati ilim ve zikre önem vermektedirler. Açıklamalarında Kur'an-ı Kerim'i okuma ve öğrenmenin fazileti üzerinde durmaktadırlar. Zikir cemaatte tasavufi yaklaşımı olmakla birlikte, sabah akşam zikirlerini namazdan sonra okumasını zaruri kılmaktadır. Müslüman, İslam'ın emirlerine uymak zorundadır. Ayrıca Allah'ın zikredilmesi onun dilinde sürekli akmalıdır. Bunun en güzel şekli de kulun dikkatinin daima Allah'a yönelmesidir.

d. Müslümanlara İhtiram ve İkrâm(اکرام و احترام مسلمانين)

Müslümanlara ikramda bulunmak ile Tebliğ Cemaati takipçileri Müslümanlara yardım etmeye atıfta bulunur. Tüm Cemaat mensuplarına toplumdaki dezavantajlı Müslümanlara yardım etmeleri talimatı verilir, 'Müslüman kardeşlere' yardım etmek her Müslümanın görevidir. İhlas-ı niyet, hayatın her alanında Allah'a kullukta samimiyet ve ihlası imgeler. Zira niyet, iyi bir insan olmak için ahlaklı olmak için önceliklidir.

Altı ilkedен biri olan Müslümanlara ikramın Tebliğ Cemaati içinde özel bir yeri vardır. Normal hayatın yanı sıra Tebliğ yolculuğunda da bu ilkeye riayet edilmesi ayrı bir önem arz etmektedir. Böylelikle yol arkadaşlarının haklarına saygı ve özen gösterilmiş olur. Vaaz sürecinde bu ilkeye uyulması, tebliğcinin karşılaşılabileceği hakaretlere karşı sabırlı davranmasını zorunlu kılmaktadır. Diğer beş ilkenin bireysel yönü söz konusuken bu ilke sosyal olması yönüyle diğerlerinden ayrılır. Cemaatin büyüklerine göre, tebliğ sırasında bu esasa uyulması son derece önemlidir. Uyulmadığı takdirde büyük fitnelerin çıkması kaçınılmazdır.

e. İhlâs-ı niyet ve Samimiyet (اخلاص نیت)

Müslümanın yaptığı her işte sadece Allah'ın rızasını düşünmesi ve dünyevî menfaat tasavvurundan kaçınması gerekmektedir. Müslümanların güzel ahlakla öğretilmesi, eziyet etmekten kaçınması ve aralarındaki ihtilafları çözmeleri için teşvikte bulunmaktadır. Müslümanın, Müslüman kardeşi üzerine hakları anlatılmaktadır. Müslümanlara mali yardımda bulunulmanın faziletleri işlenmektedir. Müslüman ihtiyaç sahibi müslüman kardeşinin elinden tutmalıdır. Beyanlarda sadaka verme konusunda teşviklerde bulunmaktadırlar. Cemaat mensupları zengin hayatı sevmezler, bütün varlıklarını cemaate harcamaya çalışırlar, sade bir hayat yaşarlar, fakir güzükmeye çalışırlar. Bunun sebebi de mütevazı, olup sahabenin hayatı gibi bir yaşam tarzını uygulamaya çalışmalarından kaynaklanmaktadır.

Cemaat her yaptığı işi Allah rızasını düşünerek hareket etmektedirler.

f. Tebliğ İçin Vakit Ayırmak (تفریح وقت)

Tefriğ-i vakt, tebliğ faaliyetlerine zaman ayırmak demektir. Bunun ölçüsü haftada bir gün, yılda kırk gün veya ömür boyu en az dört ay boyunca Allah yoluna çıkmak demektir. Çıkış bu anlamda cemaatin ana tebliğ unsurudur. Ayrıca, toplulukların çalışmalarını değerlendirmek için ana ölçütlerden biri, çalışan insan sayısıdır. Mevlana İlyas'a göre Tebliğ için seyahat, zorluklara dayanma ve bireyin ahlaki ve manevi özelliklerini güçlendirmesine yönelik önemli bir eylemdir. Bu yöntem, misyonerlik çalışmalarının yaygınlaşmasında ve devam ettirilmesinde kilit rol oynar.⁴⁶

Mevlana İlyas, Müslümanların İslam'ın temel öğretilerine geri dönmeleri için onlar arasında tebliğ yapmanın önemine öncelik vermiştir. Ona göre zikredilen "Altı ilkenin her biri birbirini tamamlar. Biri bile göz ardı edilse görevler eksik kalır. Bu ilkeler takipçilerin tebliğ yaşam tarzına devam etmelerine yardımcı olur. Bu konudaki sebatı, bir takipçiyi Tebliğ Cemaati konusunda kendine güvenir hale getirir. Kırk günlük (Çile) eğitim sırasında, cemaat mensuplarının bu altı ilkeyi içselleştirmeleri istenir. Zira içselleştirilen bu ilkeler yeni takipçilerin temin edilmesinde yardımcı rol üstlenir. Bu sebepler altı prensibin içselleştirilmesi, adanmış bir Tebliğ Cemaati takipçisi olmanın ilk adımı olarak kabul edilir.⁴⁷

⁴⁶ Nedvi, *Muhammed İlyas Kandehlevi*, 28.

⁴⁷Nedvi, *Muhammed İlyas Kandehlevi*, 53.

Tebliğ Cemaati mensuplarının cemaat faaliyetlerine katılması ve dini yayması için başka bir şart yoktur, sıradan insanlar az bilgiyle bile vaaz verebilir ve bunların esasen sevk edilmeden önce özel olarak eğitilmeleri gerekmez. Cemaatin tebliğ faaliyetlerine katılmanın tek şartı, zikredilen altı ilkeye aşına olmaktır. Cemaatin davetçilerinin dış görünüşleri kabaca şöyledir: Çok basit bir elbise, genellikle beyaz, uzun, geniş bir gömlek, paçaları ayak bileğinin üzerinde olan gösterişli olmayan geniş pantolon. Genelde uzun sakallı ve bıyıkları traşlı, her zaman yastık yorganı, tabağı yemeği sırtlarında taşırlar. Tebliğ mensupları her zaman yolculuk halindedirler.⁴⁸

Tebliğ kelimesinin tam anlamıyla 'çağrı' veya 'davet' anlamına gelir. Tebliğ Cemaati için dava, Allah'ın hidayet yolu olarak kabul etmektedir. Tebliğ Cemaati söz konusu olduğunda, dava her iki faaliyeti de içerir. Kendi mahallendeki diğer insanlarla ve başka yerlere tebliği olarak Allah için ve nefsini temizlemek için yola çıkarak davet faaliyetini yapmaktır. Bu yolculuklar, amacı insanlarla etkileşim kurma ve bilgiyi yayma fırsatları sağlar. Bu süreçte her bakımdan, özellikle İslami ahlakı kazanma çabasını verecekler. Davet sırasında, tebliğciler ikametgâhlarını terk ederek başka bir bölgeye seyahat ederler. Belirli bir süre içinde ibadet, dini öğrenme aynı zamanda öğretmeye ve davet üzerinde yoğunlaşırlar. Bu gruplar ailesinden, evinden ve hayat düzenini bırakıp uzak yerlere giderek davet faaliyetini devam ettirmektedir. Tebliğ Cemaati erkek müritleri davet yolculukları sırasında yerel camilerde kalırlar. Seyahate taahhüt ettikleri gün sayısı kadar (üç gün, kırk gün veya dört ay) çıkarlar. Mevlâna İlyas'ın tavsiyede bulunduğu gibi, dava yolculuklarında ne kadar zaman harcanması gerektiği örneğin, Tebliğ Cemaati takipçilere ayda bir kez üç günlük bir yolculuğa çıkmaları talimatı verilir. Çile⁴⁹ (kırk günlük bir yolculuk) yılda bir ya da birden fazla, Çile, yeni başlayanlar için temel bir eğitim dönemi olarak kabul edilir. Erkek Tebliğ Cemaati takipçilerinin bu kırk güne katılmaları şiddetle tavsiye edilir. Dava yolculuğunun ikinci bir türü olan mesturât cemaati evliler için formüle edilmiştir. Nispeten kısa bir dava yolculuğudur, genellikle üç gün sürer. Evli çiftler birlikte tebliğe giderler. Kadın evli değilse babası veya erkek kardeşi ile ancak tebliğ cemaatine katılabilir. Ancak kendisi ile akraba olmayan bir grup

⁴⁸ Ashraf Siddiqi, *The Tablighi Jamaat in Bangladesh and the UK*, 133.

⁴⁹ Farsça bir kelime olan 'kırk' anlamına gelen ve geleneksel olarak İslam'da, genellikle Sofi bağlamında kırk günlük bir münzevi gözlem dönemine atıfta bulunan çahal'den gelir. Tebliğ Cemaati içinde Bağlamda kırk günlük bir dava yolculuğunu ifade eder.

erkeklerle tek başına seyahat edemez. Bu durumda ziyaret edilen toplulukta erkekler camide kalırken, kadınlar, cemaatte kendini adanmış bir Tebliğ Cemaati takipçisinin evinde kalır.⁵⁰

3.Tebliğ Cemaatinin Davet Yöntemi

Tebliğ Cemaati dindarların inancını güçlendirmeyi amaçlayan bir vaaz hareketi olarak faaliyet göstermektedir. Onlara doğru yolu göstererek İslam ahlakıyla yüzleştirmek istemektedir. Müslümanları cemaatin vaazlarına katılmaya davet ediyor, kendi mahallelerinde değil, aynı zamanda diğer şehirlere seyahat ederek ve diğer ülkelere giderek bu hareketi yaymaya çalışmaktadırlar. Bu amaçla her biri en az beş ila on kişilik katılımcı ile oluşturulan gruplar tesis ederler. Başlarında da bir yönetici (emir) atarlar. Her grup oturdukları yerel bir camiye ziyaret eder ve aynı zamanda o camide üç günlüğüne ikamet ederler. Oradan mahalledeki Müslümanları namaza ve ilhama davet için kapılarına kadar giderler. İnsanlarla çok nazik ve yumuşak davranarak onları camiye getirene kadar durmazlar. Camide her namazdan sonra vaaz yapılır.

Cemaat-i Tebliğ'in davet yöntemi şöyledir. Öncelikle kimin hangi camiye gideceği konusunda istişare yapılır. Gidecek grup arasında bir iş bölümü yapılır. Aralarından biri "Emir" olarak seçilir. Cami faaliyeti konaklanılan camide teheccüt ile başlar. Sabah namazının ardından camide vaaz verilir. İkinci namazından sonra Tebliğcilerden bazıları camide kalırken bazıları da çevredeki ev ve iş yerlerinde dolaşarak bildikleri kadarıyla insanlara dini konularda sohbet yaparlar. Akşam namazından sonra yine 15 dakika süren bir vaaz ve sohbet altı ilke çerçevesinde sunulur. Sohbetlerde özellikle sahabe hayatından tablolar verilmek suretiyle insanların ilgisi çekilmeye çalışılır. Bu faaliyetler sırasında sohbet ettikleri halka kendilerinin de tebliğci olup insanları bildikleri kadar irşat etmeleri gerektiği konusunda cesaretlendirir ve söz alırlar. Böylece onlar da yeni gruplar oluştururlar ve bu böyle devam eder. Davetin üyesi olarak haftada bir gün, ayda üç gün, yılda kırk gün ve hayat boyunca en az 4 ay tebliğ için yola çıkmaları gerektiği söylenir. Her bir tebliğcinin haftada bir gününü tebliğ için ayırması gerektiğini söylerler.⁵¹

Her Tebliğ takipçisinin kendi bölgesinde her ay uygulaması gereken "Beş Görevi" vardır. Bu görevlerin ilki, takipçilerin ayet ve hadis okuyup tartıştığı haftalık öğretimdir.

⁵⁰ Ashraf Siddiqi, *The Tablighi Jamaat in Bangladesh and the UK*, 14-15.

⁵¹ Murat Demir, *Tebliğ Cemaati Türkiye Örneği*, 40-43.

Bu öğretim düzenli olarak iki şekilde yapılır; birincisi aile üyeleri özellikle de kadınlar ve kızlar için mahalledeki bir evde yapılır diğeri ise cami cemaatine namazdan sonra yapılır. İkinci görev meşverettir. Bu da önceki gibi aile üyelerine yönelik olarak ve yine cami cemaatine yönelik olarak iki farklı şekilde gerçekleştirilir. Bu toplantıların amacı, Tebliğ takipçilerinin sayısını ve faaliyetlerinin gücünü artırmak için takip edilecek stratejileri tartışmaktır. Her bir öğretimde Peygamber Efendimiz'in (sav) hayatı esas alınır. Üçüncü görev ise Müslümanları motive etmek için her gün iki buçuk saat davete vakit ayırmaktır. Dördüncüsü, haftalık ziyaret yapmaktır. Bu ziyaret dini konuşma ve dava ziyaretini içermektedir. Bu da bir gurubun davet ziyareti yaparken diğerrinin camide iman sohbeti yapması şeklinde icra edilir. Cemaat mensuplarının haftada bir komşu bölgesinde bu ziyaretleri yapmaları gerekir. Beşinci görev ise bulunduğu şehirden en az üç günlüğüne tebliğ için dışarı çıkmaktır. Tüm bu faaliyetler altı ilke çerçevesinde yerine getirilmelidir.⁵²

Bu topluluğun bir özelliği de teknolojiye kayıtsız kalmalarıdır. Yeni araçlar kullanmama, telefon, faks, telgraf, televizyon, radyo, kayıt, film ve kamera, gazete ve benzerlerini kullanmamayı tercih ederler. Ve eğer sosyal çevrelerinde bu tür araçları görürlerse, onları ikna etmenin en iyi yolunu seçerler ve haber, rapor, fotoğraf vb. hazırlamalarına izin vermezler. Bu grubun çalışma şekli tüm dünyada aynıdır ve tek bir yönergeyi takip ederler. Toplumun içerisinden katılan, ordu, işçi, profesör, öğrenci, genç, yaşlı, bilgin ve eğitimsiz de dâhil olmak üzere toplumun çeşitli katmanları, bu şekilde Allah rızası için faaliyetlere katılmak istediklerinde kendi masrafını kendi karşılayacak şekilde yola çıkarlar. Uluslararası toplantılara bile belirli bir süre gidip maddi ve manevi vakit ayırırlar. Büyük toplantıların maliyetine bazı hayırseverler de yardım ederler.⁵³

Tebliğ cemaati davet faaliyetlerini sürdüren ve bu cemaate katılan davetçiler diğerr davetçilerin daveti ile davete katılırlar bunlar genellikle beş-altı kişilik gruplar halinde davete çıkarlar. Sayıları bundan biraz fazla veya az olabilir yaş sınırı da söz konusu olmakla birlikte davete katılanların yaşı 16 ile 70 arasındadır. Ancak grubun çoğunluğunu 19 ile 45 yaş arasındakiler oluşturmaktadır. Üç günlük, altı günlük, kırk günlük ve dörder aylık sürelerde üç ayrı program dâhilinde tebliğ ve davete çıkmaktadırlar. Davetçilerin gideceği konum genelde camilerdir vardıkları bölgenin camisine gider ve oraya

⁵² 50 yaşında, 10 yıllık davetçi.

⁵³ 36 yaşında esnaf.

yerleşirler. Tebliğe çıkmadan önce yanlarına üç günlük ya da her ne kadar süre kalırlarsa ona göre ihtiyaçlarını yiyecek içecek vs. alırlar yemeklerini genelde kaldıkları camide kendileri pişirip yer ve zaruri ihtiyaçlarını yine orada karşılarlar. İstirahat etmek ve yatmak için de camileri kullanırlar. Zira her cami Tebliğ Cemaati için bir faaliyet karargâhı durumundadır. Tebliğciler davet çalışmalarının sistematik şekilde yürütülebilmesi ve faaliyetlerinin düzenli bir şekilde devam etmesi için, gittikleri camilerde ve diğer mekânlarda davet faaliyetleri süresince şu 20 şarta bağlı kalmalıdır:

a. Dört şeyi gönülden severek yapmak

1. Emire itaat. Herkes bulunduğu kabile veya grubun seçilmiş olan başkanına (emirine) itaat etmelidir.
2. Geceleri teheccüd namazlarını kaçırmamak ve geceyi ibadetle geçirmek.
3. Farz namazlarını cemaatle kılmalıdır ve farz namazlardaki “İftitah Tekbirine” yani namazın başına mutlaka yetişmelidir.
4. İctima-i amelde bulunması, yani topluca yapılan amelleri, ibadetleri kaçırmamalıdır (namaz, talim zikir vb.).

b. Dört şeye karışmamak

1. Faaliyette, yani tebliğde bulunulan süre boyunca siyaset konularına girmemeli ve siyaset konuşmamalıdır.
2. Mezhep işlerine karışmamalı, yani mezhepçilik yapmamalı aynı zamanda ırkçılık da bu konuya girer, bir tebliğci ırkçılık da yapmamalıdır. (Ancak Tebliğcilerin mezhepsiz veya mezhebe karşı olduğu şeklinde anlaşılmalıdır.)
3. Gidilen caminin iç işlerine karışmamalı yani o mahalledeki soruna ya da herhangi bir işine karışmamalıdır.
4. Davet süresince şahısların, cemaatlerin veya genel olarak ümmetin eksikliklerini dillendirip alay etmemelidir.

c. Dört davranıştan sakınmak

1. Davetçiler gittiği yerde herhangi bir eksiklik çıkarsa veya bir şeye ihtiyaç duyulursa, bulunduğu bölgedeki halkından veya cami cemaatinden bunu istememelidirler. Önce iki rekât namaz kıлып Allah’tan istenmeli ve her durumda kendi imkânlarıyla ihtiyaçlarını gidermelidirler. Yani 3 gün, 40 gün ve 4 aylık davet/tebliğ için gidildiğinde tüm ihtiyaçlarını herkes kendileri karşılayacak para veya malzemeleri yanlarında bulundurmak zorundadırlar. Örneğin, mutfak malzemesi, gıda, yastık

battaniye vs. Bu prensipten maksat, insanlara herhangi bir sıkıntıya düşüldüğü zaman önce Allah'tan isteyip sonra başkalarından sormayı öğretmektir.

2. Karşılık beklemeden Allah yolunda hizmet etmek özellikle de hizmet ettiği, davet ettiği insanlardan hiçbir şey beklememelidir. Bir şey yaparken karşılık beklentisi olmadan Allah rızası için yapmalıdır.

3. Birilerinin eşyasını izinsiz almamalı ve kullanmamalıdır. Özellikle davet süresince cemaatle uyum sağlanmalıdır.

4. İsraftan kaçınmalıdır, bir Müslüman her zaman israftan kaçınmalıdır. Tebliğcilerin bu konuyu önem vermesi gerekmekte ve başkalarına örnek olmaları beklenmektedir.

d. Dört şeyi hayatında azaltmak

1. Yemeyi, yemek vakitlerini azaltmalıdır. Yani yemek yemeği çok önemsememelidir. Açlığı bilmek fakir insanları anlamak ve israftan kaçınmak gerekmektedir.

2. Uykuyu azaltmalıdır. Gecisini ibadetle gündüzünü davetle geçirmelidir.

3. Camiden sebepsiz dışarıya çıkmamalıdır zamanın çoğunu camide geçirmelidir.

4. Gereksiz, faydasız, yasaklanmış konuşma ve davranışları terk etmeli (terk-i malâyâni) ve vakti manevi kazanç sağlamayan şeylerle geçirmemelidir. Yani vaktini manevi ve sevap kazandıran şeylerle geçirmelidir.

e. Dört ameli çoğaltmalı

1. Daveti/tebliğinde (iyiliğe emredip, kötülükten men etmeyi) çoğaltmalıdır.

2. Talim-i müteallemi çoğaltmak, yani öğrenip-öğretmeyi çoğaltmalıdır. Bir tebliğci olarak dini öğrenmek ve o öğrendiklerini başkaları öğretmelidir.

3. Zikrullahı çoğaltmalıdır. Allah'ı zikretmeyi, her zaman Allah'ı anmayı alışkanlık haline getirmelidir.

4. Hizmeti çoğaltmalıdır. "İkram-ı müslimin ve ihtiram-ı müslimin" eylemelidir. İnsanlara karşı saygılı ve soğukkanlı olmak yalnız dini bir görev değil tebliğin etkili olması için gerekli bir şarttır. Başkalarının, özellikle yaşlıların, yoksulların, komşuların haklarına riayet edilmeli ve daima kendi hukukundan feragat etmeye hazır olunmalıdır.

Tebliğ Cemaati mensuplarının burada zikredilen bütün şartlara uymaları gerekmektedir. Ancak çoğu ülkede bu 20 prensip tam olarak uygulanamayıp 20 yerine 12 şart uygulanmaktadır. Bu şartların 12 veya 20 olarak uygulanması ise, ülkelerin

uyguladığı din politikası ve halkın dini durumuna göre belirlenmektedir. Bazı ülkelerde bu cemaatin davet faaliyetlerinin az olmamasına rağmen yasaklanması da cemaat mensuplarının farklı arayışlar içine girmelerine sebep olmuştur. Örneğin eski Sovyetler Birliği ülkelerinin çoğunda cemaatin mensupları faaliyetlerini gizli bir şekilde yürütmektedirler. Buna Tebliğciler arasında aşikâr davet ve gizli davet faaliyeti denir. Gizli davete Hz. Peygamberimiz (sav), İslam'ı Mekke'de ilk 13 yılı gizli davet belli bir tarihte yapmıştır. Medine'de ise açık bir şekilde davet devam etmiştir. Peygamber Efendimizin daveti belli bir kısmı gizli olduğu için tebliğ cemaati de kendilerine Mekke usulü diye adlandırdılar. Yani hangi ülkede hükümet davete Tebliğ'e karşı çıkıp faaliyetlerini yasaklamışsa o ülkede Mekke Usulünde tebliğ işleri yürütülebilir ve genellikle evlerde toplanıp dini sohbet edilir. Eğer davetçiler sokaklarda rahatça dolaşarak insanları camiye veya evlere davet edilebiliyorsa buna Medine Usulü denir. Örneğin; Türkiye, Afganistan, Kırgızistan, Avrupa, Hindistan, Pakistan gibi ülkelerdeki davet şekline Medine Usulü denir. Çin, Rusya, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan'da ise Mekke Usulü uygulanmaktadır.

4. Tebliğ Cemaati ve Eğitim

Tebliğ Cemaati, Peygamber Efendimizin davet yöntemini uyguladıklarını belirtmektedirler. Hz. Peygamber (sav), İslam'ın ilk davetçisi, mübelliği ve aynı zamanda ilk öğretmenidir.

“Nitekim kendi içinizden size âyetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size Kitab'ı ve hikmeti talim edip bilmediklerinizi size öğreten bir Resûl gönderdik.”
(Bakara, 2/150)

Bu ayette eğitim ne kadar önemli olduğunu gösterir. Davet ile eğitimin arasındaki bağı açıkça göstermektedir.⁵⁴

Peygamber Efendimizin davetinin usul itibarıyla temel özelliği biçimsel olmayan yaygın eğitim oluşudur. Peygamberimiz kendi zamanında tebliğ ve irşadı bizzat yapmıştır. İnsanlarla tek tek görüşerek, toplu hitap ederek, pazar, çarşı ve mescidi dolaşarak insanları İslam'a davet etmiştir. Bu şekilde eğitimde amaç okuma yazma öğretmekten ziyade insanlara akait (inançlar) ve Kur'an hakkında bilgi vermektir. Efendimiz zamanında, kabile büyükleri yanına gelerek İslam'ı kabul ederlerdi. Bu zatları

⁵⁴ Fikret Efe, “Cemaat-i Tebliğ'in Davet ve Eğitim Yöntemi”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*,17/3, (2004), 220-221.

yanına alarak İslam'ı temelden talim ederlerdi. Sonrada mürşit ve tebliğci olarak kendi kabilelerine gönderirdi. Bundan anlaşılıyor ki o zamanlarda herkes bildiği öğrendiği kadarıyla öğretmen ve bilmediği şeylerde öğrenci olurlardı. O dönemdeki bütün insanlar, toplum tam olarak benimsendiğinden, onlardan her kimse münkeri eliyle, diliyle ve kalbiyle değiştirmeye güç ve yetkisi vardı. Müslüman ülkelerin, toplumların eğitimi, özellikle din eğitim alanındaki yetersizlikten dolayı önemli sıkıntılardan birini teşkil ediyorsa, temel nedeni gençlerin yeterince eğitilmemesi yetişkinlerin bu eğitimleri terk etmesi ve böylece nesilleri kültürel yozlaşmaya karşı yeterince koruyamamaları, bunun için gerekli önleyici kurumları kuramamalarıdır. Bu sebeple durumu düzeltmek için İslam'ın ilk dönemlerinde gördüğümüz yaygın eğitim, seçkin bir model olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak bütün sorunlarına, eksiklerine ve eleştirilmesi gereken yönlerine rağmen Tebliğ Cemaati en kolayı uygulaması yolunda çok önemli adımlar atmıştır.⁵⁵

Tebliğ Cemaati medreselerinde, sarf, nahiv, siyer, tefsir, fıkıh ve Kur'an-ı Kerim okutulmaktadır. Özellikle Arapça öğretimine çok önem verilmektedir. Medresede okuyanlara tatillerde tebliğ seferlerine çıkmaları tavsiye edilir.⁵⁶ İlim ve zikir, cemaatin altı temel prensibinden biri olduğundan müntesiplerini ve dinleyicilerini ilim öğrenmeye teşvik ederler. Özellikle faziletli ameller ve sahabenin faziletleri içerikli kitaplar cemaat emirleri tarafından camilerde insanlara anlatılır.

Mevlâna Muhammed İlyas, Diyobend medresesinden mezun olduğu için cemaat medreselerinde ve merkezlerinde Diyobend ve Nedvetü'l-Ulema âlimlerinin eserlerine özel bir önem atfedilir. Medrese kökenli Tebliğciler fikhi konularda Hanefi mezhebini benimsedikleri için toplumda karşılaşılan sorunları Hanefi mezhebine göre verdikleri fetvalarla çözerler. Tebliğ Cemaati, Müslümanlara kolaylaştırma ilkesiyle, gayrimüslimlere ise hoşgörü ve saygı çerçevesinde hareket eder.⁵⁷

Tebliğ Cemaati'nin herkese ulaşma yöntemi bazen din adına sadece müslüman olduğunu bilmekten başka bir şey bilmeyen sıradan halkın içerisinde nice yetenekli tebliğcilerin çıkmasına da yol açmaktadır. Sahada görüştüğümüz kimi katılımcılar, din adına hiçbir şey bilmiyorken Tebliğ Cemaati'ne katıldıktan sonra inanılmaz derecede değişen ve yetkin birer tebliğciye dönüşen nice insan gördüklerini ifade etmişlerdir.

⁵⁵ Efe, "Cemaat-i Tebliğ'in Davet ve Eğitim Yöntemi", 221.

⁵⁶ Zhalilov, *Tarikattan Cemaate Geçiş Sürecinde Tebliğ Cemaati*, 42.

⁵⁷ Zhalilov, *Tarikattan Cemaate Geçiş Sürecinde Tebliğ Cemaati*, 43.

Bunlar arasında yaşlı olup okuma-yazma bilmeyen ve Kur'ân okuyamayan kişiler de bulunmaktadır. Böyleleri cemaate girdikten sonra okuma-yazma öğrenip, Kur'ân okumaya, sûre, hadis ve dua ezberlemeye başlamaktadırlar. Tebliğ Cemaati'nin başarısı çalıştıkları için veya başka sebeplerle din eğitimi alamayan, buna vakit ayıramayan kişilerin ayağına kadar gidip onlara din derslerini vermelerinde yatmaktadır.⁵⁸

Mevlâna Muhammed İlyas, eğitim ve davet çalışmalarında ilim öğrenmeyi çok önemsemiştir. Zira ona göre ilim ehlinin yönelmediği ve himaye etmediği çalışmaların geleceği yoktur. Mevlana İlyas'a göre davet çalışmaları sadece vaaz ve hitabetle değil aynı zamanda davetçilerin ameli olarak da çalışmalarıyla ve kapı kapı dolaşarak insanların ayağına gitmeleriyle mümkün olacaktır.⁵⁹

Cemaatin davet faaliyetlerinde kullandığı bazı kaynaklar

Tebliğ cemaati genellikle davet faaliyetlerinde Kândehevî eserlerinden istifade etmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Hayatu's-Sahâbe (Mevlâna Yusuf Kândehevî)
- Fezâil-i A'mâl (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Fezâil-i Sadakât (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Fezâil-i Hac (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Hikâyâtu's-Sahâbe (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Fezâil-i Kur'an (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Fezâil-i Namaz (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Fezâil-i Zikir (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Fezâil-i Tebliğ (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Fezâil-i Ramazan (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Fezâil-i Ticaret (Mevlâna Zekeriya Kândehevî)
- Amellerin Karşılığı (Eşref Ali Tehânevi)
- Misvakın'n Faziletleri (Eşref Ali Tehânevi)
- Sakal Risalesi (Eşref Ali Tehânevi)
- Sefer Risalesi (Eşref Ali Tehânevi)
- Davetçilerin Yol Azığı (Eşref Ali Tehânevi)

5.Tebliğ Cemaati ve Siyaset

Cemaat kurulduğu ilk günden itibaren dört konuyu konuşmaktan kaçınmıştır: Fıkhi ihtilaflar, güncel ihtilaflar, İslam ümmetinin siyaseti ve sorunları (İslam toplumu ve İslami hareket ve grupların durumuna girmemek). Bu yaklaşım cemaatin belirli bir dini

⁵⁸ 65 yaşında imam, iki kez tebliğe katılmıştır.

⁵⁹ Nedvi, *Muhammed İlyas Kandelevi*, 22.

yaklaşımını kendini sınırlamamasını ve bu sayede geniş bir toplumsal tabanda yayılmasını sağlamıştır.

Tebliğ Cemaati'ni diğer İslami hareketlerden ayıran en temel özelliği bilinçli olarak siyasetten uzak durması ve faaliyet yürüttüğü ülkelerin siyasetlerine karışmamasıdır. Bu hareket belki de İslâm tarihinde siyasetten uzak duran hatta onu gereksiz sayan ve dinden ayrılabilceğini öne süren ilk harekettir. Bu sebeple cemaat yöneticisi emirler iman tazelemeyi, tebliğ ruhu aşlamayı, İslâmî bilgi elde etmeyi ve yaymayı, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayı ve karşılıklı sevgiyle birlikte çalışmayı vurgularken üyelerin tebliğ sırasında her türlü siyasetten uzak durmasını istemişlerdir. Bu arada dikkat edilmesi istenen bir başka husus da Şeriata tâbi olmak ve dinî konularda tartışmamaktır. Bu dar çerçevedeki din kavramının veya eksik boyutlu İslâmî anlayışın onlara zarar vermediği, hatta fayda getirdiği söylenebilir. Çünkü Cemaat-i Tebliğ'i bir grup olarak görmeyen gerek Müslüman gerekse de Müslüman olmayan ülkeler, bunların faaliyetlerine müsaade ettikleri gibi çeşitli konularda yardımda da bulunmaktadır. Bu tutum ayrıca hareketin her tür Müslümanı bir çatı altında toplamasını sağlamıştır⁶⁰.

Diyobend medrese geleneğinden gelen Tebliğ Cemaati kurucu şahsiyetlerinin siyasetten uzak durma yönündeki titizlikleri hareketin küresel olmasına katkı sağlamıştır. Zira bu hareket, Kuzey Kore gibi birkaç ülke dışında, dünyanın 160 kadar ülkesinde faaliyet yürütmektedir. Hareketin sadece Hint alt kıtasında 80 milyon kadar sempatanının olduğu tahmin edilmektedir. Milyonlarca kişinin katıldığı senelik toplantıları son derece meşhurdur. Peşaver İçtimasının yanı sıra Pakistan'daki Rayvand İçtimasında da 2 milyonluk bir kalabalığı senelerdir bir araya getiren Tebliğ Cemaati, 2018 yılında Hindistan Evrengabad'da 4 milyonluk bir İctima gerçekleştirmeyi başarmıştır.⁶¹

Cemaat-i Tebliğ hareketi, uluslararası ve sivil toplum kuruluşu olarak, dünyadaki politikacıların ve politika yapımcıların zihinlerini meşgul eden en karmaşık uluslararası sivil toplum kuruluşlarından biri olarak kabul edilebilir. Çünkü politika yapımcılar bir yandan bu uluslararası hareketin sınırsız olduğunu ve faaliyet alanının küresel olduğunu bilmektedirler. Ancak yersiz olmak ve siyasetten uzak durmak bu hareketi tanımayı ve yüzleşmeyi oldukça zorlaştırmaktadır. Tebliğ Cemaati kendisini hiçbir zaman bir sınıra

⁶¹Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımları*, 103.

hapsetmez, belirli bir hükümeti veya fikri desteklemez, kendisini bir şemsiye olarak görür.⁶²

6. Tebliğ Cemaati'ne Yöneltilen Genel Eleştiriler

Modern iletişim araçlarının tüm insan hayatını ele geçirdiği ve insanların gerçek ortamda yaşamak yerine sanal ortamda daha çok vakit geçirdiği bir gerçektir. Buna mukabil sadece İslam ülkelerinde değil gayrimüslim ülkelerde de olağanüstü bir hızla yayılan Cemaat-i Tebliğ, modern iletişim araçlarını ve medyanın her türlü kullanımını şiddetle reddetmesi yönüyle eleştirilmektedir. Cemaat mensuplarının modern hayattan uzak kalmayı tercih etmeleri, cemaat büyükleri ve emirlerinin fotoğraf çekimine veya seslerinin kaydedilmesine izin vermemeleri temel eleştiri noktasıdır. 3 milyonu bulan büyük toplantıları için düzenli bir duyuru ve afiş basmak bile istemeyen son derece geleneksel olan bu grubun modernite karşıtı tutumuna rağmen hızlı bir şekilde yayılması da üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.⁶³

Dünya çapında bir coğrafyada faaliyet gösteren böylesine büyük bir hareketin potansiyeli, çeşitli siyasi ve dini akımlar tarafından eleştirilmelerine yol açmıştır. Cemaatin güçlü tasavvufi görüşleri ve tartışmalı konulardan kaçınması nedeniyle, Selefi yaklaşımları ile Selefi akımlar tarafından istismar edilebileceği kadar Şii'lerle etkileşime girme kapasitesine sahiptir.⁶⁴

Tebliğ Cemaati'ne yöneltilen eleştirileri dört alt başlıkta inceleyebiliriz.

a.Eğitim Çalışmalarına Yönelik Eleştiriler

Cemaat Tebliğ, üyelerinin çoğu düşük eğitilmiş insanlardan oluşan gruplardan biridir ve bu grupta din âlimlerinin varlığı çok azdır. Dini bilginin sınırlı sayıda olması nedeniyle, din anlayışının var olmadığı söylenemezse de en azından eksik olduğu iddia edilebilir.

Allah'a imanı davet ederler ve kalplerde kesinliği güçlendirmeyi tavsiye ederler, peki iman nedir? Eylemler de imanın bir parçası mıdır? İnanç ve İslam arasındaki fark nedir? İncanın az mı yoksa çok mu kabul ediyor, kabul etmiyor mu? Esasen kalbin tasdiki nedir, ilim ve şuurla ilişkisi nedir vb. bunları bilmezler.

Çoğu zaman bazı insanlar kendini bu gruba ait görüyordur ve o gruba yöneltilen her türlü eleştiriyi kendisi eleştirilmiş gibi düşünmektedir. Bu şekilde, genel olarak

⁶² Cihantiğ, "Pedîdârşînâsi Siyâset der Cereyân-ı Cemâat-ı Tebliğ" Cihantiğ, 138.

⁶³ Efe, "Cemâat-i Tebliğ, Doğuşu ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler", 110.

⁶⁴ Cihantiğ, "Tesîr-i Ulemâi Diyobendi", 124-125.

insanlar ve hatta din kardeşi iki ayrı kategoriye ayrılır: birinci kategori tebliğcilerdir. İkinci kategoride tebliğci olmayanlardır. Onunla birlikte bir bölünme değil, bunun ötesinde bir tür değerlendirme olarak da kabul edilir. Tebliği olanlar, dinen doğru (dürüst) ve ahlaklı, arzu edilen tüm dini erdem ve değerlerle süslenmişlerdir; Öte yandan, hakikati bilmeyenler aklanmaz ve güzel ahlakla süslenmezler. Meselâ Tebliğ Cemaati mensupları arasında kurulan kardeşlik, onlarla diğer Müslümanlar arasında tesis edilmediği gibi, ayrıca Cemaat dışında olan hiç kimse -ne kadar âlim ve faziletli olursa tebliğe gitmemişse sözü kabul edilemezdir. Davanın Müslümanların sosyal ve dini sorumluluklarından biri olduğunun kanıtlanmasına gerek yoktur. Ve bu bağlamda şu ayet dâhil birçok metin vardır:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

"Müminlerin erkekleri de kadınları da birbirlerinin velileridir; iyiliği teşvik eder, kötülükten alıkoyarlar, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve resulüne itaat ederler.

İşte onları Allah merhametiyle kuşatacaktır. Kuşkusuz Allah mutlak güç ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/71)

Bu ayet, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayı tüm Müslümanların görevi saymaktadır. Bu bağlamda kadın erkek arasında bir fark gözetmemektedir. Bu ifade ile iyiyi emretmek, kötüyü yasaklamak, neyin iyi neyin kötü olduğunu bilmeyi gerektirir. Davet edenin nazarında hayır ve şerrin hududu belli olmazsa, iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın şartlarına, hayır ve şerrin derecelerine bakılmazsa, davet eksik olur. Karanlıkta ok atmak gibi istenen sonuca ulaşamayacaktır. Bunları anlamak, ne yazık ki Tebliğ cemaatinin dikkat etmediği, sistemli ve sürekli bir öğrenme ve öğrencilik gerektirir. Onların altı esasından biri olan ilim ve zikri tefsirleri son derece yüzeysel ve usul olup, derin bir din anlayışı olmaksızın birkaç âyet ve rivayeti bilmekle sınırlıdır. Bu cemaatin nazarında ilim sadece dini ilimleri kapsar ve bu diğer birçok İslami akımın yaptığı bir hatadır.

Bu eleştirilere ek olarak, temizlik ahlakı yönünden de bazen eleştiriler olmuştur. Tebliğe çıkanlar (Tebliğciler) gideceği bölgede masraflarını kısmak amacıyla camide kalırlar orda yer, içer ve uyurlar. Böyle bir durumda temizlik problemlerinin yaşanmasına sebep olacaktır. Cami cemaati de bu durumdan rahatsız olmaktadır.

b. Zamanda Yaşamamak

Her seferinde, dikkat edilmediği takdirde hareketlerin aksamasına veya yavaşlamasına neden olacak özel gereksinimleri ve zorunlulukları olduğu açıktır. Tebliğ ehlinin, vahyin kaynağından uzaklaşmaları sonucunda ortaya çıkan ve uzun süreli bir tartışma ve tarih araştırması ile ilişkilendirilen gerçekler ve dönüşümler hakkında bilgisiz olmaları, kendi dönemlerinde yaşamamalarına neden olmuştur. Daha kesin bir anlamda, geçmişe ait olan geç kalanlar olarak kabul edilirler. Belli konuları o kadar azim ve güvenle konuşurlar ki sanki Salih halifelerin altın çağymış ve hiçbir değişiklik olmamıştır. Tebliğ Cemaati üyeleri çoğu zaman çağın sorularına cevap verecek güce sahip değiller ve teknolojik gelişmelerden, entelektüel-felsefi ekollerden, dinler arası söylemlerden, yeni teolojik tartışmalardan ve hatta İslam teolojisinden habersizdirler. Sadece duyduklarını tanıtıyorlar ve tanıtımları çoğunlukla dinlediği vaazlar ve bildiği bilgilere dayanmaktadır. Hiç şüphe yok ki İslam'a davet, her Müslümanın sorumluluğudur. Ancak davet vasıtaları her çağın ve zamanın şartlarına göre değiştirilir ve yenilenir. İletişim çağında geleneksel araçlarla aramanın iyi bir işlevi veya sonucu olmayacak ya da en azından sonucu önemsiz olacaktır. Ancak Cemaat Tebliğ, davet araç ve yöntemlerinin yenilenmesini dikkate almazlar ve geleneksel davet araçlarıyla bugün zamana karşı koşmaktadırlar. Davet faaliyeti için, üç gün, kırk gün, dört ay vb. yerlerde seyahat ederler, dünyanın farklı yerlerine giderler, birçok meşakkat ve masrafa katlanırlar. Hâlbuki bu kadar zahmet ve meşakkat çekmeden çağın teknolojisini kullanarak aynı sonuca varılabilir.

c. Cemaatin Davet Faaliyetlerine Yönelik Eleştiriler

Cemaat Tebliğ, öğretilerini eğitmek ve öğretmek için özel yöntemlere sahiptir. Bu amaçla "Teşkil" oluştururlar ve her "Teşkil"in başında kendi kıdemli üyelerinden biri "Emir" olarak atanır. "Kuruluşları" genellikle "üç günlük", "kırk günlük", "dört aylık" ve bir yıllıktır. Olgun bir tebliğci, bir yıllık tebliğe gitmek niyetiyle evden ayrılır. Bunun için anne babanın, eşin, çocukların ve diğerlerinin rızası şart değildir, çünkü bu Allah'a itaat etmek gibidir. Allah'ın rızasını yerine getirdiği yerde insanlara itaati geçerli değildir. Cemaat üyelerinin bir kurulma sırasında aile, akraba ve arkadaşlarla iletişim kurmasına kesinlikle izin yoktur. Çünkü bu onun eğitimsel ve ruhsal sürecinde, takvasına zarar verip ve ibadetlerinde aksamaya neden olacak ve onu rahatsız edecektir. Bu cemaatin mensupları, Allah'a itaati insanın itaatinden önde tutarlar ve Allah'a itaati insanlığa itaate tercih ederler. Ana-babaya itaat etmenin Allah'a itaat etmekle eş değer olduğundan bahsedilirken, ana-babaya itaat ve bir içtihat ve idrak yöntemi olan teşekkül yapma

ikileminde Allah'ın emrinden nasıl üstün olabilir? Kişi, "Teşkil" yapmadan İslami davette bulunabilir.

d. Dinin Bireyselleştirilmesi

Söylendiği gibi Cemaat Tebliğ hareketi tamamen bireysel reforma odaklıdır ve sosyal, politik, ekonomik sorunları ve küresel değişiklikleri dikkate almaz ve onları görmezden gelir. Ülkede İslami bir hükümet ve sistem kurma çabası da öncelikler arasında yer alır. Dini hükümlerin herhangi bir bölümü olmazsa şeriat askıya alınır. Örneğin İslam hukukçularının gözünde şeriatın sınırlarının uygulanması, zekâtın toplanması, kamu refahının sağlanması, sınırların korunması vb. İslam devleti kurulmadan uygulanmaz. İslam devletinin kurulmasına kayıtsızlık ve Müslüman olmayan ülkelere saldıran ülkelerin baskıcı politikalarına kayıtsızlık, bu hareketi siyasi olmayan, dini şahsi meseleler ve ahlaki tavsiyeler seviyesine indirgeyen bir hareket olarak göstermektedir. Bu grubun gözünde siyaset, yaklaşılmaması gereken aynı yasak ağaçtır. Pratikte bu hareket, sömürgeci ve İslam karşıtı kurumlara fayda sağlıyor ve onları bir tür ilan edilmemiş anlaşmaya getirmektedir. Siyasal laiklik bizden siyasal alanda dine müdahale etmemek ve dinle siyaset yapmamak dışında pek bir şey istemez. Bunu yaptığımızda artık gece yarısı teheccüd namazı, nafile namazı kılmak, vazifelerimizi yapmak ve zikretmek lâzım değildir. Ama aynı zamanda takdir edilir. Belki de bu yüzden Cemaat Tebliğ Hindistan hükümetiyle her zaman iyi ilişkiler içinde olmuştur ve Avrupa ülkeleri onlardan korkmamaktadır. Cemaat Tebliğ, dünyada hiçbir muhalefeti olmayıp, siyasi sistemlere ve diğerlerinin gayrimeşru hâkimiyetine tehlike oluşturmayarak İslam'a davet ediyor. Bu grup Cihat'ı umursamıyor. Peygamber (sav) ise manastırların İslam'a yaklaşımını reddetmiş ve Allah yolunda cihadı İslam'ın keşişliği olarak adlandırmıştır.

Cemaat Tebliğ hareketinin pratik ve teorik dezavantajlarından bir diğeri de dünya ile ahiret arasında bir çizgi çekmektir. Ayrıca bu dünyayı ahiretten ayrı görürler ve dünya işi ile ahiret arasında kesin bir ayırım yaparlar. Bu nedenle zamanlarının bir kısmını zikir ve nefse ayırırlar ve bu saatlerde başka bir şey yapmazlar. Bu zamanlarda Allah'ın rahmetinin içinde buldukları duruma da yer vermesi için zamanlarının bir kısmını ahirete ayırırlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEBLİĞ CEMAATI'NIN AFGANİSTAN'DAKİ FAALİYETLERİ

Bu bölümde Cemaat-i Tebliğ'in Afganistan'da kuruluşu, tarihsel süreci ve faaliyetleri üzerinde durulacaktır.

1. Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'da Faaliyete Başlaması

Daha önce de vurgulandığı üzere Tebliğ Cemaati'nin küresel düzeyde faaliyetlere başlaması hareketin ikinci emiri, Mevlana Muhammed Yusuf'un liderliği döneminde gerçekleşmiştir. Mevlana Muhammed İlyas tarafından ilk defa Mevat bölgesinde maneviyat üzerinde kurulmuş olan bu hareket daha sonra bütün Müslüman toplumlara yayılmış ve Müslümanlar tarafından benimsenmiştir.

Modern iletişim araçlarını, yazılı ve görsel basını kullanmada rezervleri bulunan bu hareketin % 99'u Müslüman olan Afganistan'a ne zaman girdiğiyle ilgili temel dayanağımız Afganistan'da görüşme yaptığımız kişilerdir. Hâlihazırda Afganistan'ın % 84-89'unun Sünni-Hanefi, %10-15'inin Şii olduğu düşünülecek olursa cemaatin hareket potansiyeli daha iyi anlaşılabilir.⁶⁵

Yapmış olduğumuz mülakatlara göre Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'daki ilk faaliyetlerine dair iki farklı görüş olduğu tespit edilmiştir. İlk görüşe göre Afganistan'daki dini bir grup olarak faaliyetlerini gösteren Tebliğ Cemaati'nin buradaki ilk faaliyeti 50 yıl öncesine Zahir Şah'ın krallık dönemine (1933-1973) rastlamaktadır. Ancak cemaat, o dönemde çoğu zaman uygulanan yasaklamalar sebebiyle çok başarılı olamamıştır. Dava ve Tebliğ'in büyüklerinden sözlü olarak altı kişilik bir grubun, Zahir Şah döneminde ilk defa davet ve tebliğ amacıyla Pakistan'dan Afganistan'a geldikleri aktarılmaktadır. Zahir Şah hükümetinin bir darbeyle devrilmesi sonucu, Sovyet güdümündeki eski Başbakan Davud Han'ın Sovyetlerin desteğiyle kansız bir darbe yaparak ülkenin ilk Cumhurbaşkanı oluşuyla (1973-1978) Pakistan'ın cemaat tebliğ merkezine geri dönemeyip kaybolmuşlardır. Nur Muhammed Tereki'nin kısa dönemli iktidarından Babrak Karmal (1979-1986) ve Muhammed Necibullah (1987-1992) dönemlerinde de hep Sovyet yanlısı politikalar izlenen Afganistan'da siyasi partilere ve dine yönelik faaliyetler sorun haline

⁶⁵ Mehmet Saray, "Afganistan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedi*" (İstanbul: TDV Yayınları,1988), 1/408-411.

gelmiştir. Bu tür faaliyetler bile hapis ve infazlara yol açabiliyordu. Hiçbir köşede Dava ve Tebliğ Cemaati'nin başka hiçbir eseri veya faaliyeti kalmamak üzere yok olmuştur.

İkinci görüşe göre ise, Tebliğ Cemaati, Afganistan'a 1990'den sonra girmiştir. Afgan halkının Sovyet işgaline karşı yürüttüğü Afgan Cihadının (1979-1989) başarılı olup Burhaneddin Rabbani önderliğinde Afganistan İslam Devleti'nin kurulmasıyla birlikte çeşitli İslami cemaatler ve gruplar Afganistan'a girerek bu ülkeyi kendilerine sığınak olarak görmüş ve Afganistan'da yaşamak ve çalışmak istemişlerdir. İslam Devleti'nin kurulmasıyla Tebliğ Cemaati de Afganistan'a girmiş ve bu ülkede davet faaliyetlerine başlamıştır.⁶⁶

Tebliğ Cemaati 2001-2014 yılları arasında önemli ölçüde büyümüştür. Binlerce kişiyle büyük toplantılar düzenleyerek birçok gencin bu gruba ilgi duymasına sebep olmuştur. Bu cemaatte en az üç gün geçirmiş olan birçok genç vardır. 2014 yılından sonra güvenlik sorunlarının artmasıyla birlikte Tebliğ gruplarının toplantıları sınırlanıp zor bir hale gelmiştir. Hatta son zamanlarda Afganistan'da bu grubun büyük toplantıları görülmemiş ama toplantı dışındaki olağan faaliyetleri devam etmiştir.

Günümüzdeyse 20 yılı aşkın bir süredir Amerikan işgali altında bulunan Afganistan'da siyaset çok gelgitler yaşamıştır. Amerika'nın Taliban'la Katar'da 2020 yılında başlattığı geri çekilip Afganistan'ı Taliban'a bırakma projesi sonuç vermiş ve Amerika 2021 yılında Afganistan'dan çekilmiştir. Afganistan 15 Ağustos 2021 tarihi itibarıyla Taliban'ın kontrolüne girmiş ve II. Afganistan İslam Emirliği dönemi başlamıştır.⁶⁷

Sonuç olarak görüştüğümüz kişilerin Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'a giriş tarihi konusunda iki farklı yaklaşımda oldukları görülmektedir:

Birinci görüş sahiplerine göre Davet ve Tebliğ'in ilk grubu Zahir Şah zamanında Afganistan'a girmiş, ancak devletin Marksist-Sosyalist eğilime sahip olması sebebiyle fazla bir faaliyet yapamamış ve ortadan kaybolmuşlardır.

İkinci görüşte olanlara göre ise Tebliğ Cemaati, Afgan Cihadı'nın başarısı sonrası Burhaneddin Rabbani liderliğindeki İslam hükümeti döneminde Afganistan'a giriş yapmıştır. Bugün devam eden tebliğ faaliyetinin kökleri o gelenlere dayanmaktadır.⁶⁸

⁶⁶ 65 yaşında emekli öğretmen, iki kez tebliğ cemaatine katılmıştır. Kuyumcu, 52 Yaşında, 18 Yıllık Davetçi.

⁶⁷ 30 yaşında öğretmen. Tebliğ faaliyetlerinde "emirlik" yapmıştır.

⁶⁸ 30 yaşında davetçi öğretmen.

Görüştüğümüz katılımcılardan bazısı da Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'a ne zaman geldiğini bilmeyip sadece kendi bölgelerinde faaliyette bulunan, tanıştıkları Tebliğciler hakkında az miktarda bilgi sahibidirler.

Tebliğ Cemaatinin Hindistan, Bangladeş ve Pakistan'dan sonraki en büyük merkezi Afganistan'dadır. Afganistan'daki merkezleri şunlardır: Şu anki ana merkezi başkent Kabilde, kuzey bölgesinde ise Kunduz, Belh (Mezar-ı Şerif), Bedahşan, güney bölgelerinde, Celal Abat, Hust, Kandahar ve Herat, yaklaşık Afganistan'ın bütün büyük şehirlerinde küçük ya da büyük bir merkezleri vardır. Başkent Kabildeki merkezi Mescidi-i Ashâb-ı Kehf'te bulunmaktadır. oradan diğer illere cemaat grupları oluşturularak gönderilmektedir. Yıllık toplantılar, çile veya altı günlük eğitimler burada gerçekleştirilmektedir.⁶⁹

Afganistan'da yapılan davet ve tebliğin gerekçesi ve amacı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür; Bazı insanlar davet ve vaazın bir bölge içerisinde kalmayıp sınırlar ötesine de ulaşmış olduğuna inanırlar. Davet, tebliğ ve vaazın kutsal İslam dininin önemli bir parçası olduğunu hatırlatırlar. İslam dini belirli bir bölge, millet veya dil ile sınırlı değildir ve muhatabı tüm insanlıktır. Bu yüzden sınırları aşmalı ve İslam'ın mesajı dünyanın dört bir yanına ulaşmalıdır ki tüm insanlar Cehennemden kurtulup bu dünyada ve ahirette başarılı olabilsin. Çoğunluğu vaiz olan bu tebliğci grup, insanları sırat-ı müstakime davet etmenin her Müslümanın sorumluluğu olduğunu, ümmetin en hayırlısı olma bilincini yerleştirmek için insanların bu yola çıkmaları gerektiğini vurgulamaktadırlar.⁷⁰

Bir grup, Cemaat Dava ve Tebliğ'in Hindistan'da Mahamata Gandhi zamanında Mevlana Muhammed İlyas tarafından kurulduğuna inanırlar. Bu nedenle şiddet içermeyen bu hareket ve Cemaat Davası'nın ahlakına yapılan vurgu arasında birçok benzerlik vardır. Bu Cemaatin sadece eski Hindistan Müslümanları için yaratıldığına inanılır. Ama Afganistan'da da faaliyetlerinin devam etmesinin faydalı olduğunu söylerler.⁷¹

Afganistan'daki 40 yıllık savaşın talihsiz sonuçları ortaya çıktığında yaşanan sıkıntılarla birlikte bunlar arasında şiddetin ve aşırılığın yaygınlaşması hayatın hemen her alanında kendini göstermiştir. Bu hareketin davetkâr yaklaşımının daha çok etiğe ve

⁶⁹ Kuyumcu, 52 Yaşında, 18 Yıllık Davetçi.

⁷⁰ 65 yaşında cami imamı, iki kez tebliğe katılmış.

⁷¹ 23 yaşında, öğrenci, bir kez tebliğe katılmış.

şiddetten kaçınmaya dayandığı bilinmektedir. Bu grubun Afganistan'daki varlığı ve faaliyetleri ile İslam ahlakı, insan davranışının şiddet ve aşırılığın yerini almıştır. Afganistan'da şiddet içermeyen barışçıl kardeşçe bir yaşamın yayılmasına sebep olmuştur. Ne yazık ki Afganistan'da uzun yıllar savaşımlardan dolayı birçok insan eğitimden uzak kalmıştır. Hayata tutunmaya çalışan halkın yetersiz okuryazarlığı, yoksulluk ve siyasi incelik eksikliği nedeniyle, gruplar ve akımlar halktan kolayca takipçi ve üye kazanmaktaydı. Çeşitli gruplar ve akımlar birçok kez baş göstermiş bazı zararlı gruplar ülkemizin çöküşüne neden olmuştur.⁷²

Afganistan stratejik konuma sahip bir ülkedir ve çeşitli gruplar için uygun ve müsait bir coğrafya olarak görünmektedir. Tebliğ cemaati insanları şiddete ve kargaşaya davet eden diğer akım ve grupların karşısına geçerek halkı siyasi oyunlardan ve diğer akımlardan uzak durması için çaba göstermişlerdir. Bu nedenle Davet ve Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'a gelmesinin sebeplerinden biri de coğrafyasının gruplara uygun olmasıdır.⁷³

Bazıları, Dava ve Tebliğ Cemaati'nin, Pakistan'ın Afganistan'ı yok etmek için tasarladığı ve yarattığı diğer grup ve akımların bir uzantısı olduğu görüşündedir. Pakistan, Afgan topraklarını çıkarlarının stratejik derinliği olarak tanımladığı için, sert ve yumuşak gruplar ve hareketler yaratarak ve Afgan halkının dindarlığını kullanarak her zaman bu ülkedeki etkisini güçlendirmeye çalışmıştır. Görünüşte Tebliğciler kimseyi şiddete davet etmese de onların davetlerinin ilke ve yöntemleri bellidir. Ama meselenin derinliğine bakarak bu cemaati incelediğimizde, Pakistan'ın bu grup üzerinde güçlü ve inkâr edilemez bir etkisi olduğunu görürüz. Deneyim ve gözlemler bazı Tebliğlerin aşırılıkçı gruplara katıldığını ve İslam Hükümeti'ne karşı savaştığını göstermiştir. Tebliğ'in Afganistan'a gelmesinin nedenlerinden biri de Pakistan'ın, görünüşe göre ahlaki ve şiddet içermeyen bu grubu bile etkisini güçlendirmek için kullanabilme politikasıdır.⁷⁴ Özetle, yukarıda detayları belirtilen Davet ve Tebliğ cemaatinin giriş sebepleri konusunda ankete katılanlar tarafından iki farklı iyimser görüş ve bir tamamen kötümser bir görüş ortaya atılmıştır. Bu konu ile ilgili katılımcılardan biri şöyle anlatıyor:

⁷² 37 yaşında, öğretim elemanı, araştırmacı.

⁷³ 37 yaşında, öğretim elemanı.

⁷⁴ 33 yaşında öğretim elemanı, doktora öğrencisi.

*'Ben 65 yaşındayım ve Müslüman olan bu ülkede hatırladığım kadarıyla eskiden de şimdi de savaş eksik olmuyor. Her yerden gelen dini gruplar gelip bizi İslam'a ve İslam dinine davet ediyor biz her zaman bunları dinledik ve dinimize çok bağlıyız Elhamdulillah. Ben 2014 ve 2015 yıllarında iki kez üç günlük olan tebliğe katıldım çok hoşuma gitti. Gençleri Allah'a yalvarırken gördüm yaşlı genç demeden insanlar geliyordu ve cemaate katılıyordu. Bazı yaşlı dedeler Kur'an-ı Kerim okumasını 50-60 yaşında bu cemaate katıldıktan sonra öğrenmişler. Bu çok güzel bir şey, ben bunu diğer gruplarda, diğer İslami faaliyetlerde görmedim. İnsanları kendine bu kadar hızla çekmesi ve insanların bu harekete kendi iradesiyle katılmaları son derece iyi ve gerçekçidir. Bu cemaatin faaliyetlerinin bir diğer iyi tarafı Müslümanları camiye, cemaat namazına bağlamalarıdır. Tebliğ cemaatini eleştirecek olursam insanları siyasetten ve sosyal hayattan uzaklaştırdıklarını söyledim. Benim şahsi fikrim, Afganistan ve Afgan halkı yeteri kadar her şeyden uzak, dünya ne kadar gelişmiş durumda diğer ülkeler ne kadar gelişmiş ama bizim gelişmemiz gereken ve ülkemizi geliştirmemiz gerekirken bu tür gruplar halkı etkilemektedir. Özellikle Taliban'ın ülkeyi yönetmesiyle bizi ilerlemeye değil geriye doğru geçmişe doğru götürüyor. Böyle bir durumda Tebliğ cemaatine gelecek olursak halkımız yine Müslümanlığa bağlı bir toplum, Taliban'ın gelişiyle birlikte bilinmeyen gruplar da faaliyete başladı ve insanlara din adına davet faaliyetleri yürütülmektedir. Ülke bu durumdayken böyle faaliyetlerden ziyade siyaseti ve ekonomiyi iyileştirmek gerekmektedir.'*⁷⁵

2. Tebliğ Cemaatin Afganistan'daki Faaliyet Yöntemi

Görüşme yaptığımız Afgan katılımcılar, Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'ın merkezinde ve illerinde aktif bir şekilde faaliyet yaptıklarını söylemişlerdir. Onlara göre bu hareketin davet yöntemi diğer grup ve akımlarda görülmeyen eşsiz özelliklere sahiptir. Zira bu cemaatte "ölülerin elinde yaşamak" fikriyle cemaatin emirine itaatın ne kadar önemli olduğu vurgulanır. Hatta emirin izni olmadan tuvalete bile gitmezler. Ayrıca "ölülerin elinde yaşamak" terimine göre, Cemaat Emiri'nin istişareden sonra verdiği her karar geçerli ve uygulanabilir olmalıdır. Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Peygamber'in hadislerinden hareketle oluşturulan cemaat üyelerinin çoğu emire itaat etmeye teşvik edilir. Emirler genellikle istişare ile belirlenir ve cami, köy, ilçe ve il düzeyinden merkeze

⁷⁵ 65 yaşında imam, iki kez tebliğe katılmıştır.

kadar devam eder. Emirleri aşağı yukarı incelersek, bir camide oluşan cemaatin emirinden başlayıp cami, köy, ile, il ve merkezin emirlerine kadar devam eder. Her ilin bir emiri vardır ve tebliğe katılan herkes ona itaat eder.

Cemaat emirleri genellikle tebliğe çokça katılanlar ve zaman harcayanlar arasından seçilir. Afganistan'daki Tebliğ Cemaati'nin ilk Genel Emiri, Mevlâna Kalemuddin'dir. Fakat bu konuda Pakistan Rayvand merkezdeki emirlerle farklı fikirde oldukları anlaşılmaktadır. Zira merkezdeki emirler, Afganistan'ın tamamındaki faaliyetin Pakistan'dan yönetilmesini isterken Emir Kalemuddin bu görüşte değildir. Bu nedenle bir zamanlar Pakistan Rayvand taraftarı Afgan vaizlerle Mevlâna Kalemuddin'in takipçileri arasında büyük ihtilaf meydana gelmiş, bazen kürsüde bile birbirleriyle hafiften dalga geçmişlerdir. Pakistan Rayvand Merkezi'nin tebliğcileri, Afganistan halkındaki emirlik arzusunun tebliği orijinal yolundan saptıracağına inanmışlardır. Mevlâna Kalemuddin'in destekçileri ise Pakistan'ın Afganistan'ın her alanda bağımsız olmasını istemediğini savunmuşlardır. İşte Rayvand emirleri, Pakistan'ın politikasına dayanarak Afganistan'ın bağımsız bir emire sahip olmasını istememişlerdir. Onlara göre esasen hem İşlam açısından hem de Tebliğ Cemaati ilkeleri açısından Afganistan'ın bir emir sahibi olmasına hiçbir engel yoktur.⁷⁶

Mevlâna Kalemuddin'in ölümünden bir süre sonra ihtilaflar daha da yoğunlaşmıştır. Katılımcılardan biri şahit olduğu bir olayı şöyle anlatmaktadır. Kunduz şehrinden Pakistan'a kırk günlük vaaz vermek için tebliğe çıkan bir tebliğci grup, Kabil'deki Tebliğ Merkezi'nde bir gece geçirmek ister. Kabil Merkez Emiri Muhammed Naim Sahib ve Mevlâna Kalemuddin'in sevenleri bu grubun burada bir gece bile gecelemesine izin vermezler. Zira bu ekibin Rayvand merkezinin tebliğcilerinden olduğunu ğrenen Kabil emiri, ya bana itaat edip Afganistan'da kırk gününüzü geçirirsiniz ya da bu gece merkezde kalamazsınız şartını ne sürmüştür. Bu durum Tebliğcileri şaşırtır ve onları zor kullanmaya mecbur bırakır. Kunduz'dan gelen cemaat, onu sözlü gerginlikle doğrudan Kabil Cemaati Emiri ile konuşmaya mecbur bırakır. Ondan cemaatin geceyi burada geçirmesine izin vermesini ister. Böylece Tebliğe yeni ilgi duyan insanlar ve yeni katılanlar bu ihtilafları anlamasına engel olmuş olunur. Sonuç olarak bu grup bir gece burada konakladıktan sonra ertesi gece Celalabad merkezine doğru yola çıkarlar. Celalabat merkezinde Rayvand ve Mevlâna Kalemuddin'in

⁷⁶ 50 yaşında esnaf, davetçi(Emir).

merkezindeki gruplar arasında, hatta vaazlarında bile, her iki taraf arasında büyük farklılıklar vardır. Yola çıkan cemaat Afganistan-Pakistan sınırında bulunan Torham'daki sınır kapısı aynı gün kapanacağı için yeni gelen cemaatin üyelerini kendi taraflarına çekmeye çalışırlar. Pakistan'ın 40 gün niyetiyle Kunduz'da kurulan Cemaat, Afganistan'ın Lağman ve Celalabat şehrinde 40 gün geçirirler.⁷⁷

Elbette son yıllarda Tebliğ grupları arasındaki farklılıkların ortadan kalktığını da unutmamak gerekir. Çünkü Afganistan tebliğcilerinin büyük çoğunluğu Pakistan merkezinden yana oldukları için Afganistan'da genel bir emirin olmaması gerektiği konusunda anlaşmışlardır. Belki de Muhammed Naim Sahib'in ölümü ve Afganistan'daki genel merkez lehine tebliğci sayısının az olması nedeniyle gruplar arasındaki farklılıklar ortadan kalkmış ve Afganistan'daki tüm tebliğciler Rayvand merkeziyle birlik olmuşlardır.⁷⁸

Bu grubun programlarının nasıl uygulanacağı konusunda neredeyse fikir birliği vardır. Tebliğciler genellikle insanları cuma gecesi mescide davet eder ve oradan üç gün, bir hafta ve on günlük bir cemaat oluştururlar. Büyük şehirler ve bölgeler genellikle Afganistan'ın her yerinden vaizleri ve insanları bir araya getiren bir eyalet meclisine sahiptir. Genellikle, toplantıdan sonra, cemaatler kırk gün, dört ay, yedi ay ve bir yıllık oluştururlar. Cemaati'n öncelikle (Jor) adlı bir programları da vardır. Genellikle cemaatin yapılması gereken ilin bölgelerinde vaaz verirler ve tebliğciler mahallede toplanıp bu program aslında toplantının ve diğerlerinin tanıtımı olarak kabul edilir.

Bu programda vaaz ve nasihat verilirken, yapılacak toplantı için hazırlıklar da yapılır. Genelde cemaat kurulduğunda ister üç gün ister kırk gün ister dört ay ister yedi ay ister bir yıl olsun, istişare ile bir Emir tayin edilir. Bu emir ve cemaat mensupları, yolculuk masraflarını toplar. Cemaatin tüm mensuplarının paylaştığı ihtiyaçları hazırladıktan sonra, önceden belirlenen varış noktasına hareket ederler. Gidecekleri yere varır varmaz, mahalleye girmek için dua okunur, mahalli camiye girdikten sonra mekruh değilse iki rekât namaz kılarlar. Kişinin kimliği belirlenir ve görevli olarak iki kişi atanır. Genellikle cemaatin tüm üyeleri için yemek hazırlayan bu iki kişi yemeği hazırlar. Cemaatin geri kalanı ya oturup *Fezâilu'l-A'mâl* okur ya da *Geşt'e*⁷⁹ çıkar. Bir tür tebliğ için gezmek ve karşılaşılan insanlara tebliğde bulunmak anlamına gelen Geşt'te insanlar

⁷⁷ 50 yaşında esnaf, davetçi(Emir).

⁷⁸ 30 yaşında, öğretmen, Davetçi.

⁷⁹ Davet için namazdan sonra sokağa çıkmak, insanların yanına gidip davet etmektir.

ikinci namazı için camiye gelmesi ve namazdan sonraki sohbeti dinlemeleri istenir. Saat 11.00'de öğretimi bitirdikten sonra kaylule uykusuna yatarlar. Öğle namazından sonra tekrar eğitim başlar ve bu *Fezâilu'l-A'mâl*, sadakatin önemi ve Kur'an-ı Kerim'den namazda okunan sûrelerin öğretilmesini içerir. Altı sıfat, 12 ilkeyi öğrenme ve beş gayretli eylemi öğrenmenin yanı sıra dua sırasını da uygularlar. Bu faaliyet ikinci namazına kadar devam eder. İkinci namazından sonra önceden belirlenmiş bir kişi daveti başlatır ve herkes önünde oturup onu dinler, beyandan sonra insanları akşam namazına davet eder. Bu görev bittikten sonra cemaatin belli bir kısmı *Geşt*'e çıkar ve insanları camiye ve akşam namazına davet eder. Cemaatin kalan sayısı akşam namazına kadar beyana devam ederler. Akşam namazından, ilan ve duadan sonra genellikle Altı Sıfat sırayla insanlara anlatılır. Sonunda insanlardan Allah yolunda tebliğe çıkmak için söz vermeleri istenir. Gitme iradesi olanların isimleri yazılıp evini tekrar tekrar ziyaret ederler ve sonunda o kişiyi de yanlarına alırlar. Akşam yemeğinden sonra yatsı namazı için hazırlanırlar, öğrettikleri yatsı namazından sonra, teheccüd namazına kalkma niyetiyle uyurlar.⁸⁰

Sonraki oluşan cemaate bayanlar da katılır ise o cemaate “Mestûrât Cemaati” denir. Bu tip cemaatlerde en az dört ay geçirmiş bir vaizin hangi camide veya bölgede olduğu önceden belirlenir. İkamet ediyorsa, Mestûrât olan cemaatin erkekler arasında mahremi olması gerekir. Bu cemaatin erkekler bölümü mahalli camiye, kadınlar bölümü ise bölgede yaşayan bir tebliğcinin evine giderler. Tebliğ evinin kaldıkları kadın kısmı, ev sahibi ailenin kadın üyeleri ile birlikte yerel halkın evlerine giderek onları komşularının Tebliğ evine veya köyelerine davet ederek Allah'ın kelamını tebliğ ederler.

Bu konuda daha fazla açıklama kadın ve Tebliğ Cemaati bölümünde ele alınacaktır. Özetle, cemaat üyeleri insanları Allah'ın dinine ve Resûlullah'ın yoluna davet etmek için yola çıkıp Allah için yapıyorlar ve bundan da razıdırlar.

Genel olarak Davet ve Tebliğ cemaatinde yukarıda belirtilen ihtilafli sorunlara bakılmaksızın, kurduğu düzenin ve sistemin, emire itaat, kurulduğu günden kurulan sisteme, kuralları bugüne kadar uydukları takdir şayandır.

Buna göre her konuda istişare, Emire itaat, cemaatin herhangi bir dini talebe davet ve vaaz vermeye hazır olması, toplumsal gücün temeli olabilir. Tebliğden dönüş yapan

⁸⁰ 38 yaşında, öğretim elemanı, tebliğ faaliyetine 4-5 kez katılmıştır.

tebliğciler anne babaya, mahallenin büyüklerine saygı ve sevgi gösterip genel olarak düzene, hukuka ve hükümete itaat ederler.

3. Tebliğ Cemaati'nin Afgan Halkının Psiko-Sosyal Durumuna Etkisi

Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'daki faaliyetlerinin Afgan halkı üzerindeki olumlu veya olumsuz etkileriyle ilgili görüşme yaptığımız katılımcıların kabaca üç farklı görüşe sahip oldukları görülmüştür. Bazıları bu faaliyetleri son derece olumlu görürken bazıları olumsuz yönlerinin daha ağır bastığını ifade etmiş. Bir kısmı da bu faaliyetleri çeşitlilik açısından değerlendirmiştir.

Tebliğ Cemaati'nin faaliyetlerini kesinlikle faydalı, olumlu ve yapıcı olduğuna inanan birinci gruba göre cemaat ve insanlar, genel olarak hayatın her alanında, davet ve tebliğ nimetleriyle en yüksek huzuru bularak ruh dinginliğine ulaşacak, bu dünyada ve ahirette başarılı olacaklardır. Örneğin, geçmişi kötülüklerle dolu, hapisanede kalmış ve üzerlerine başka cezalar verilmiş, toplumda tacize uğramış ve yararsız kişilerden oluşan bu insanlar, hayatları boyu hiçbir şekilde davranış ve performanslarında herhangi bir değişiklik göstermeyip ancak bu cemaate katılarak geçmişte yaptıklarından pişmanlık duyan, duyarlı, iyi, kararlı ve sadık insanlara dönüşmüşlerdir. Görüşmelere katılanların çoğu, kendi deneyimlerine dayanarak bu sonuca varmış ve bu görüşünü dile getirmişlerdir. Onlara göre Tebliğ Cemaati, iman hareketidir ve Müslümanların bu cemaate katılmasıyla insanların cami ile ilişkileri sağlamlaşacaktır. Bu cemaate katılanların çoğu yardım sever olmaya çalışırlar. Her zaman nefislerinin ıslahı için de çalışman bu insanlar hem ailelerine hem de topluma yararlı olacaklardır.

Bu konuyla ilgili bir tanıklığı örnek vermek gerekirse, bir katılımcı şunu söylemiştir:

İki komşum tebliğe gitmeden önce hayatları hırsızlık, zulüm, acımasızlık ile devam etmekteydi. Ruh sağlıkları bozuktu. Tebliğ cemaatine katıldıktan sonra bambaşka bir insana dönüştüler ve hayırsever oldular. Mahalleye iyilik güzellik getirdiler.⁸¹

Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'daki faaliyetlerini olumlu karşılayan bazı katılımcılar meselenin sosyal, ekonomik ve siyasal yönüne dikkat çekmişlerdir.

Sosyal açıdan insan, bütün davranış ve hareketlerini Allah'ın hükmüyle ve Resûlullah'ın sünnetine göre düzenlediğinde, şüphesiz ki hatayı düzeltmeye çalışacaktır. Dolayısıyla tebliğ cemaatinin yaygınlaşması ve insanların buna katılmasıyla, sağlıklı ve

⁸¹ 40 yaşında, çiftçi, Tebliğe çok kez katılmıştır.

suçtan arınmış bir topluma sahip olacaktır. Tebliğ cemaatine göre, insan namaz, dua ve Allah'ı anmaya alıştığında ve dini temelleri öğrenirken boş zaman bulamaz. İngilizlerin dediği gibi “*zaman altındır*” şeklinde yönetilir, Kim zamanını kontrol ederse o kişi sosyal açıdan topluma yararlı bir insan olarak kabul edilir.⁸²

Yine Tebliğ Cemaati'nin dördüncü prensibi olan Müslümanlara ikramda bulunmak, bir Müslüman kendisi için istediğini din kardeşi için de istemesi, istemediği şeyleri ise kardeşine layık görmemesi anlamına gelir. Din kardeşine karşı fedakâr, vefakâr ve hizmetkâr olmayı sağlayan bu prensip sayesinde toplum içerisinde hayırseverlik ve kardeşlik duyguları güçlenmektedir.

Davet ve Tebliğ cemaatine katılanların çoğu, Kur'an-ı Kerim ayetlerini, Peygamber efendimizin hadislerini okuyarak hayatlarının her alanında kapsamlı değişiklikler yaşadılar. Evde çocuklarla, eşi ile anne babalarla, mahallede komşuları ve köylülerle iyi ilişkiler kurdular. Bu görüşlere göre Ahlaki açıdan diğer dini gruplar bu cemaat gibi etkili olmamıştır.

Tebliğ Cemaati'nin diğer olumlu etkilerden biri de ekonomi sahasındadır. Ekonomik açıdan davet ve bu cemaate katılanlar, olumlu etkilenir. Tebliğ oluşum sürecinde maliyet tasarrufu sağlanır. Özellikle israf ve sonuçları hakkında öğütler verilmektedir. Tebliğe katılanların paralarını doğru yolda harcamaları gerektiğine inanılmaktadır. Bu da tasarruf ve paranın doğru yönetimi, hayırseverlik, zenginlerin fakirlere yardımda bulunması ve kardeşçe yaşamaya davet ederler.

Siyasi açıdan, en iyi suç politikası, suçu en kolay çözümlerle önleyebilecek olandır. Tebliğ cemaatine giderek, suçu basit ve devletin müdahalesi olmadan azaltmak, önlemek mümkündür.

Hareketin faaliyetleriyle ilgili olumsuz kanaate sahip olanların özellikle cemaatin 40 günlük, 4 aylık veya bir yıllık tebliğ faaliyeti için yurt içi ve yurt dışında yapmış oldukları seyahatleri eleştirdikleri görülmüştür. Cemaat terminolojisinde “huruç” denilen ve Allah rızası için seyahat edip tebliğ etmeyi içeren bu faaliyeti yapan tebliğciler, seyahatleri boyunca ailelerini yalnız ve geçimsiz bir şekilde bıraktıkları için büyük mağduriyetlere sebep olmaktadır. Zira tebliğcilerin geride bıraktıkları aileleri bu süreçte büyük zorluklarla karşı kaşıya kalırlar. Örneğin bazı Tebliğcilerin çocukları hasta olup başlarında baba olmadığı için vefat eder. Baba bu durumda ancak eve döndüğünde

⁸² 46 yaşında, esnaf, cemaatin 40 günlük tebliğ faaliyetine katıldığını söylüyor.

öğrenir. Çünkü evden ayrıldığı zamandan eve dönene kadar ailesiyle irtibatı yoktur. Bazı durumlarda da maddi yetersizliklerden dolayı geride kalan ailelerin aç-bî ilaç kaldıkları gözlemlenmiştir.⁸³

Bazı katılımcılar Tebliğcilerin dört ay veya daha fazla vaaz vermek için evlerinden ayrılmalarının toplumun temeli olan aileyi bozduğunu ve büyük sorunlara yol açtığını kimi durumlarda da karı koca arasında boşanmalara neden olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü Tebliğciler çoğu zaman ailelerinden izin almadan aylarca hatta bir yıl boyunca ailelerinden ayrı kalırlar. Aile üyelerini tebliğ cemaatinin bu uygulamaları hiçbir zaman memnun etmemiştir. Bu çok büyük bir sorundur ve toplumsal çözülmeye neden olur. Görüşmeye katılanlardan biri, ailesinin izni olmadan köyünden dört ay boyunca vaaz vermeye giden bir kişiyi anlatıyor. Vicdanlı her insanın saçlarını diken eden bu ailenin acı, açık ve gizli yanlarını anlatırken, tebliğcilerin ailenin geceleri aç ve susuz uyduğunu, hatta silahlı serseriler tarafından dahi başına belalar geldiğini dile getirmiştir.⁸⁴

Yüce Allah'ın rızık veren Rezzak oluşu inancına dayanarak bu faaliyetleri yaptıklarını söyleyen tebliğcilerin bu tutumu eleştiri konusu olmuştur. Zira görüşme yapılan katılımcıların çoğu, tebliğcilerin bu davranışlarına son derece karşı olup ve İslam'la alakası olmadığını vurgulamaktadırlar. Tebliğiler ise bu davranışlarını Allah için yola çıkmak olarak adlandırmışlar ve meydana gelen bütün aksilikleri kader olarak nitelendirip hiç etkilenmemişlerdir. Katılımcılar ise Tebliğcilerin çoğunun Yüce Allah'ın bu sıfatını yanlış anlayıp İslam'ı yanlış temsil etmekte olduklarını ifade etmişlerdir. Sonuç olarak Afgan toplumu Tebliğcilerin uzun bir süre ailelerini bırakıp tebliğe gitmelerini eleştirmektedir.

Tebliğ Cemaati'nin faaliyetlerine olumsuz bakanların bir bakış açısı da herhangi bir grup içerisinde olmanın olumsuz taraflarıdır. Zira bu bakış açısına sahip olanlar, sadece Tebliğ Cemaati'ne değil başka herhangi bir gruba gitmenin de hayatın her alanında olumsuz etkileri olacağına inanıyor. Onlara göre, güçlü ve istikrarlı bir hükümetin yokluğunda ve örgütlerin, sosyal, dini ve siyasi grupların denetim eksikliğinde toplum dağılacak ve sosyal düzen bozulacaktır. Ayrıca içeridekiler ile dışarıdakiler arasında bir mesafe oluşacaktır. Bu nedenle her grup ve her kurum, kendi grubuna ve teşkilatına iyilik

⁸³ 35 yaşında, öğretim elemanı, Doktora öğrencisi.

⁸⁴ 35 yaşında, Esnaf, tebliğe bir kez katıldığını söylüyor.

yapmayı teklif edip diğerlerini mahrum eder. Örneğin Tebliğciler, çoğunlukla kızlarını en az dört ayını tebliğde geçirmiş birisiyle evlendirdiler. Gruplar arasında iş birliği, sempati ve hoşgörü de daha fazladır. Ne yazık ki çoğu kurum ve grupta yaygın olan dostluk ve iş birliğinde tebliğcilerin, tebliğci Müslüman ve tebliğci olmayan Müslüman arasında ayırım yaptığına birçok kez şahit olunmuştur. Bu konuda elbette bazı istisnalar da var. Hâlbuki bir kişinin diğer bir kişiye bakış açısı insani olmalı, ikinci aşamada ise bir Müslümanın diğer bir Müslümana bakış açısı farklı olmamalıdır. Çünkü ilk adımda insanlar birbirlerinden sorumludur. İkinci adımda ise Müslüman Müslümanın kardeşidir. Kurum ve grupları farklı bir din haline getirmemeli, ayrımcılık yaratmamalıdır. İnsan doğası gereği sosyal ve medeni bir unsurdur. Amaçlarına ulaşmak ve çıkarlarını aynı görüşteki arkadaşlarının yardımıyla güvence altına almak için toplum içinde yaşamak zorundadır. Diğerlerinin aynı hedefleri olduğu için, hepsi güç, zenginlik elde etmek, tam bir fiziksel ve zihinsel refah ve rahatlığın tadını çıkarmak isterler. Bu durumda, parti ve grup değil, sadece insanlar arasındaki ilişkilerin kural ve düzenlemeleri düzenlenmelidir. Çünkü toplu yaşama imkânı sağlayan ve herkesi ve her grubu hak ettiği yere koyan hiçbir kural ve düzenleme yoktur. Arzuların çatışması ve çıkarların sürtüşmesi sonucunda ortaya çıkan her türlü çatışma ve farklılık, ideal insan toplumunu bir hayvan topluluğuna dönüştürür. Sosyal açıdan, Davet, Tebliğ ve başka bir gruba katılmak doğru değildir. Aslında bölünme ve dağılmalara neden olur.⁸⁵

Tebliğ Cemaati'nin faaliyetlerine olumsuz bakan kimi katılımcılar da meseleye hem ekonomik hem de yapısal olarak bakmaktadırlar. Zira onlara göre bu faaliyetlerin ekonomik olarak da toplum üzerinde olumsuz etkileri vardır. Örneğin ailenin geçimini sağlayan bir fert, işine aylarca, hatta bazen de bir yıl ara vererek tebliğe giderek camiden camiye yiyip içerek vakit geçirmekte, bu da zaman ve ekonomi israfına neden olmaktadır. Meseleye kökünden bakan bazı katılımcılar da neden bilge bir insan, kendisine ve ailesine ulaşmak yerine, belirli bir düşünceyi insanlara genelleştirmeye çalışsın! Dini açıdan ilk adım kendimizi tanımak ve kendimize ulaşmak değil midir? Kendini bilmek dinin temeli değil midir? Diye sorular sorarak bu faaliyetin doğru olmadığını ifade etmişlerdir. Zira insan önce kendisine dikkat etmelidir. Psikolojik olarak, tebliğe veya başka herhangi bir gruba gitmek, sahte bir gurur ve karamsarlık yaratır. Bir vaiz, dört ay vaaz verdikten sonra çok zeki olduğunu ve çağın dünyasından sıyrılıp cenneti hak ettiğini ve başkalarının suçlu

⁸⁵ 30 yaşında, öğretmen, davetçi. Cemaat Emiri.

olduğunu düşünür ki bu aslında büyük bir psikolojik sorundur. Kısacası Tebliğ ve diğer gruplara gitmek, katılmak hiçbir şekilde meşru değildir. Mutlak bir zaman kaybı olarak kabul edilir. Çünkü bu gruplar, hileleri ile gençleri çok kolay bir şekilde bünyelerine katmakta ve onları hedefleri doğrultusunda yönlendirmektedir. Allah'ın büyük lütuflarından biri olan hareket hürriyeti insandan mahrum bırakılmıştır. Davet ve Tebliğ Cemaati ile gitmek, ticaretten uzak kalmaktan dolayı ekonomiye zarar verir, psikoloji bozulur toplum dağılır.

Tebliğ Cemaati'nin Afganistan'daki faaliyetleriyle ilgili üçüncü tutum sahipleri ise daha çok akademisyenlerden oluşan bir katılımcı grubudur. Onlara göre bu tür faaliyetler Afgan toplumunun çeşitliliğine ve renginin güzelliğine katkıda bulunmaktadır. Herhangi bir grup veya kişiye saygı duyma ve zarar vermeme çerçevesinde hareket eden Tebliğ Cemaati'nin bu faaliyetleri toplumsal çeşitliliğe ve fikri zenginliğe katkı sunmaktadır.

Çoğulcu ve çok kültürlü bir toplum, hoşgörüyü ihtiyaç duyar. Barışçıl, onurlu ve insani bir yaşama yol açan, toplumu, ekonomiyi ve ruhu güçlendiren her düşünce ve kültüre tolerans gösterme yeteneğine sahip olunmalıdır. Bu nedenle, farklılıkları tolere etme yeteneğine sahip, hükümet tarafından sıkı bir şekilde izlenen ve insani ve ideal bir toplum inşa etme amaçları doğrultusunda kullanılan farklı kurum ve grupların varlığı sadece faydalı değil, aynı zamanda karakteristik özelliklerden biridir.

4. Tebliğ Cemaati'nin Afgan Siyasetiyle İlişkisi

Tebliğ Cemaati'nin en büyük özelliği siyasete ilgi göstermeyip ülkelerin siyasetlerine karışmamasıdır. Belki de bu özelliği sayesinde bugün bu cemaat, eski Sovyet üyesi ülkeler ve birkaç belirli Arap ülkesi dışında dünyanın her yerinde faaliyet yürütmektedir. Neredeyse dünyanın tüm ülkelerinde aktif olan bu cemaat, bunu siyasi olmayan doğasına borçludur. Zira ülke siyasetlerine karışmadığından hükümetler bu gruba özgürce çalışma izni vermektedirler.

Nitekim kuruluşundan bugüne kadar Tebliğ Cemaati'nin var olduğu ülkelerde bir güç kazanma çabasına girdiğine dair hiçbir emare görülmemiştir. Genel olarak seçimlere de katılıp oy kullanmıyorlar. Görüşmeleri ve faaliyetleri sırasında asla siyasi konulara değinmezler, sadece kendi ilke ve planlarına göre çalışmalarını sürdürürler. Tebliğciler kendilerini dünyada misafir olarak görürler ve birkaç gün Allah'ı üzmemek ve dünya işlerine karışmamak gerektiğini söylerler. Dini yönü de olsa, davet ve tebliğ işi dışında

başka bir işi din işi olarak görmezler. Özellikle dünyanın mutlak işi olarak gördükleri ve onlara göre siyasi çalışma, Allah'ın hoşnutsuzluğuna neden olur.

Tebliğ Cemaati içerisinde bir müddet bulunan ve bu konuda birçok kitap okuyan anket katılımcılarından birine göre:

*"Cemaat-ı Tebliğ hem ilkeleri açısından hem de pratik açıdan tamamen siyasi olmayan bir harekettir. Sadece dinin ahlâkî yönlerini ve uhrevî kısımlarını ele alır."*⁸⁶

Siyasete mesafeli olan Tebliğ Cemaati'nin kısa süreli bir görüşmeden sonra bir kişiyi tebliğci yapabilmesi sebebiyle iş kazaları da yaşamadıkları söylenemez. Zira Tebliğ Cemaati'ne bir kez gitmiş bir katılımcı başından geçenleri şöyle anlatmıştır:

*Tebliğ Cemaatine ilk kez katılmışım çok ilgimi çekmişti, vaazları dinlerken anlatma sırasının bana da geleceğini biliyordum. Üç günlüğüne çıktığımız tebliğin ikinci günü beyan sırası bana geldi ve başladım vaaz vermeye, orada dini konulardan sonra siyaset ve gündemin bazı sorunlarını da ağızımdan kaçırmışım. Siyasi konuşmalarım Emir'in hoşuna gitmemiş ve rahatsız olmuş. Beyan bittikten sonra Emir bizi topladı ve siyasetle alakalı konuşmamamız için uyarıda bulundu. Ayrıca konuşmama siyaset karıştırdığım için bolca istiğfar getirmemi söyledi.*⁸⁷

Tebliğ cemaatinin siyasete girmeme konusundaki yaklaşımlarını pratik hayatlarında da gözlemlemek mümkündür. Zira bunların mevki ve makamlarda gözü yoktur. Bırakın bakan, avukat veya hükümetlerde üst düzey görevlerde bulunmayı köye muhtar bile olmayı istemezler. Tebliğcinin sadece ahireti düşünüp dünyayı bir hapishane veya geçici bir konaklama yeri olarak görmesi beklenir.

Tebliğ Cemaati her ne kadar kendisini siyaset dışı tutmaya çalışsa da bazıları onların da siyasi bir ajandaları olduğunu düşünmektedir. Onlara göre Tebliğcilerin dini faaliyetleri Pakistan'ın çıkarlarıyla doğru orantılıdır. Cemaate katılanların çoğu her ne kadar düşük sosyo-ekonomik sınıftan olsalar, faaliyetlerini dini ve uhrevi duygularla yapsalar da yaptıklarının uzun vadede Pakistan yararına işler olduğu bilmiyor olabilirler.

Sadece Tebliğ büyüklerinin Pakistan Emiri düzeyinde bir görevi vardır. Milyonlarca Müslümanın duygularını sömürmek ve hür bir gücü kendi hükümetlerinin siyasi amaçları için kullanmaktadırlar.

⁸⁶ 28 yaşında, Esnaf, lisans mezunu.

⁸⁷ 35 yaşında, Esnaf, tebliğe bir kez katıldığını söylüyor.

Sosyal medya mecrasında Pakistan genel emiri Abdulvehhab Sahib'in yakınındaki 5-6 kişiyle perde arkasından hükümet yetkilileriyle konuştuğuna dair beyanlar bulunmaktadır. Abdulvehhab 1994'te Pakistan'da Nizameddin'deki tebliğ merkezine, Muhammed İlyas'ın vaazlarına katılmıştır. Mevlâna Muhammed İlyas Kândehevî, Yusuf Kândehevî ve Inamul Hasan Kan ile belirli merkezlerde emir olarak faaliyet göstermiştir. Muhammed Şafi Kureyşi (1903–1971), Pakistan'daki Tebliğ Cemaati'nin ilk düzenli emiriydi onun yerine Hacı Muhammed Beşir (1919–1992) geçmiştir. Abdulvahhab, Pakistan'ın üçüncü düzenli emiri olarak Beşir'in yerini almıştır. Hareketin ülkedeki merkezi olan Rayvand Merkez'de bulunuyordu ve burada bir şura'ya (konsey) başkanlık ediyordu. Abdulvahhab 2018'de vefat etmiştir.

5. Tebliğ Cemaati ve Kadınlar

Asr-ı saadet dönemi, İslamın ilk yıllarında İslam ile kadınların bir statü kazandıkları görülmektedir. Bir çok evlilik yaygınken, İslam dini bunu kısıtlıyor en fazla dört kadınla evliliğe izin vermiştir. Ancak bu

izni adaletli olmaya takdir etmiş ve aynı zamanda da dört eş arasında adaletli olmanın çok zor olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşımın kastı, çoğu âlimlerin tarafından İslam'da dört kadınla evliliğe izin verilmiş, ancak murat edilenin tek kadınla evlilik olduğu ifade edilmiştir. İslam'da ilk dönemde kadınlara has bazı hakların tanındığı ve kadınların hakkını savunmuştur. Tebliğ Cemaati'nde kadına yaklaşımın nasıl olduğu üzerinde durulması gereken konulardan biridir. Literatür taramasında bu konu hakkında çok az veriye rastlanmıştır.

Katılımcılara göre Tebliğ Cemaati ilk zamanlarında kadınların tebliğ faaliyetlerine katılmamasından dolayı eleştirilere maruz kalmışlardır. Ancak son dönemlerde tebliğ faaliyetlerine katılım sağladıklarını ve katılımın gitgide fazlaştığını belirtmektedirler. Kadınların Tebliğ faaliyetleri erkek çalışmalarından ayrı olarak yapılmaktadır.

Oluşum ve gelişme dönemlerinde yalnızca erkeklere yönelik olarak faaliyet yürüten Tebliğ Cemaati'nin kadınlara yönelik faaliyeti aile üyeleri için İslami bir ortam yaratacakları ve erkeklerini destekleyecekleri, anne olunca çocuklarını dini eğitimle eğitecek oldukları için başlamıştır.

Gezici Tebliğiler, herhangi bir durumdan kaçınmak veya en azından sınırlamak için her türlü çabayı gösterirler. Kadınlar karşılına çıktığında bakışlarını indirerek ve gözlerini çeviriler (bir duvara bakacak şekilde). Kadınlarla temasa geçmemek için çaba gösterirler. Hatta bazı tebliğciler, kadın akrabalarıyla telefon görüşmelerinden bile kaçınırlar. Çünkü onları dünyaya geri çekerken ve takvanın gerçekleşmesine engel olduğunu düşünmektedirler. Kadınlar, hem 'kadın' hem de 'gizli kısım' anlamına gelen “Mestûrât” adı verilen dava turlarında seyahat ederler.⁸⁸

Kadınların turları erkeklerinkinden önemli ölçüde daha seyrek. Kadınların bu gezilerde genellikle bir mahremi olmalı, kocası, erkek kardeşi veya babası eşlik etmelidir. Katılımcılardan bazıları bu düşüncüyü Taliban düşüncesi ve kadınlara sosyal hayatını kısıtlı, kurulduğu kurallara göre yaşamak zorununda kaldıklarını söylüyor.⁸⁹ Kadınlar, Tebliğde bir ev sahibinin evinde kalırlarken, erkekler ise bir camide kalırlar ve vaaz verirler. Kadınların birbirlerine bile vaaz vermeleri yasaklanmıştır. Her akşam, belirlenmiş bir erkek, evdeki kadınlara bir perdenin arkasından vaaz verir. Bu, kadınları bir erkek "konuşmacının "dinleyicisi" olarak kuran bir konumdur. – Erkeklerin bedenleri ve sözleri ülke çapında ve hatta dünyanın her yerinde dolaşırken, kadınların bedenleri ve sözleri eve hapsedilmelidir.

Kadınlara ilgili faaliyetleri masturat için en az üç günlük en fazla bir hafta tebliğ çıkabilirler. Bunun yanı sıra beyan hakkı verilmemiştir. Ancak bireysel olarak kendi aralarında namazlardan sonra sure ezberi, dini temel konularını birbirine anlatmaktadırlar.

İslami kültür ve geleneğin güçlendirilmesi Diyobendi medresesi tarafından kurulan erkek kadına tebliğ etmesi, kadınlar davet ve Tebliğ'e aktif olmasını sağlamıştır. Tebliğ cemaatinde diğer cemaatlere göre kadınlara yönelik faaliyetleri çoktur, kadın kadına davet ve tebliğ de bulunabilir. Bu cemaate göre, özellikle Afgan kültürüne rağmen kadın sadece evine, kadınlık görevine mahsus kalmamalı kadın bir birey olarak erkekler gibi dinini yaşamalı din için çıkmalı doğruları öğrenmelidir. Öğrenip diğer kadınları, evinden çıkamayan kadınları evine gidip davette bulunmalıdır. Ancak bu yola çıkacak olan kadınlar mahremiyle aileden (evlenmesi haram olan erkekle) izin verilmiştir.⁹⁰

⁸⁸ 30 yaşında, öğretmen, Davetçi (Cemaatin Emiri)

⁸⁹ 25 yaşında, mühendis, iki kez cemaate katıldığını söylüyor.

⁹⁰ 30 yaşında, öğretmen, Davetçi (Cemaatin Emiri).

6.Afganistan’da Tebliğ Cemaati’nin Faaliyetlerine Karşı Eleştiriler

a. Cemaat Yayınları

Mevlâna İlyas, vaaz konusunda her türlü yazının kullanılmasına karşıydı ve pratik yöntemin zihinlerde etkili bir şekilde dönüşüm yaratabileceğine inanıyordu. Buna rağmen Cemaat, Mevlana Eşref Ali Tanvi'nin (Hayatu'l-Müslimin) ve Müftü Kefayetullah'ın (Taâlimu'l-İslâmi) gibi bazı muhaliflerin yazılarını, Mevlana Muhammed Zekeriya'nın eserlerini onaylamaktadır. Milyonların katıldığı toplantılarında bile medyayı hiç kullanmamaktadırlar. Hatta insanları bu toplantılara katılmaya davet etmek için bir duyuru yayınlamazlar, sözlü yöntemi kullanırlar.

b. Cemaatin İnancı ve Mezhebi

Tebliğ Cemaati, belirli bir İslam dinini ve inancını yaymadığını ve altı ilkesinin İslam mezheplerinin ortak yönlerini içerdiğini iddia etmektedir. Bu iddia, Şah Veliyyullah'ın İslami mezhebi entegrasyonu konusundaki düşünceleriyle pek çok benzerliğe sahiptir. Ancak Cemaat aktivistleri inanç açısından Diyobend ekolünü takip ederler ve Diyobendiler gibi evliyaya, türbelere gitmeye karşıdırlar. Cemaat-ı Tebliğ'in en önemli muhaliflerinden biri olan Barelvi Sünnileri, bu Cemaat'in Diyobendi ve Vehhabi inançlarının savunucusu olduğuna inanmaktadırlar.⁹¹

Bu grubun çalışmalarındaki başlıca eleştiriler arasında şunlar yer almaktadır:

1. Vaaz için Cemaat yöntemi
2. Mevlâna İlyas'a Peygamberlik saygısı, muamelesi
3. Mezhepsel eğilimler
4. Gizemli vergi sistemi
5. Siyasi ve cihatçı işlere katılmamak, kadınların toplumdaki sınırlı rolüne inanmak.
6. Ayrıca Cemaat, Kur'an ve Hadis yerine altı ilkeyi davet ve tebliğde esas alarak dini bir şekilde bu esaslarda özetlemiştir.
7. Tebliğ görevi ifa edenlerin bilgileri yetersizdir ve çoğunlukla zayıf hadislere göre hareket ederler. Bu hadisleri zikrederek yöntemini haklı çıkarmaya çalışırlar.

⁹¹ Diyobendilerle Barelviler arasında öteden beri birbirlerini çekememe ve yer yer tekfir etme anlayışları mevcuttur.

Söylendiği gibi Cemaat-i Tebliğ hareketi tamamen bireysel reforma odaklıdır ve sosyal, siyasi, ekonomik ve küresel değişiklikleri dikkate almaz ve basitçe görmezden gelir.

Mülakat yapılan kişilerden bazıları Tebliğ Cemaati'nin İslam düşmanları tarafından Müslümanların büyük yeteneklerini aşağılamak için bir kukla hareketi olduğu görüşündedir. İslam düşmanlarının, Müslümanları ibadetle meşgul etmek, bilimsel ve teknolojik gelişmelerden uzaklaştırmak için bu hareketi başlattığı kanaatindedirler. Bu görüşe sahip olanlar, perde arkasındaki bir hareketin İslam düşmanları tarafından desteklendiğine inanırlar. Öte yandan bu hareketin mali kaynakları konusu halk arasında her zaman tartışmalıdır. Eleştirilenlerin üzerinde durduğu diğer bir konuda Tebliğcilerin Amerika ve Avrupa başta olmak üzere farklı ülkelerden kolay bir şekilde vize alabilmeleridir. Normalde bu ülkelerden vize almak son derece zor olmasına rağmen Tebliğcilerin kolay bir şekilde vize almaları soru işareti uyandırmaktadır.

Cemaat mensuplarının dünyayı düşünmeden âhiret için çaba sarfetmeleri gençleri sadece dini ilimlere ve tebliğ faaliyetiyle meşgul olmaya yönlendirmeleri İslam toplumunun dünyadan kopuk bir şekilde kalmasına yardımcı olmaktadır.

SONUÇ

Hindistan’da ortaya çıkan ve dünyanın birçok yerinde faaliyet yürüten Cemaat-i Tebliğ’in kuruluş sebebi, Müslümanlar arasında din hususundaki bilgisizliklerin artması, Müslümanların İslami hayatlarında zayıflamaların olmasıdır. Ortaya çıktığı Hindistan’da Hinduizm’in yaygınlaşması ve Müslümanları etkilemeye başlaması, İngilizlerin sömürgesi olması da bu hareketin ortaya çıkmasında etken olmuştur.

Bu hareket, insanların imanını yaymak, İslam Davetini yaymak, iyiliği diriltmek ve kötülükten sakındırmak için kurulan kendiliğinden, cemiyetin bağlamından doğan bir harekettir. Cemaatin takipçileri dünyanın her yerinde aktif durumda olup halk arasında Tebliğ Cemaati adıyla tanınırlık kazanmışlardır. Ayrıca bütün İslam ülkelerinde de bilinmektedir. Tebliğciler İslam’ın amaçlarını gerçekleştirmek için çözümün Müslümanlara odaklanılarak onların inançlarını ve dinlerini ıslah etmekte olduğuna inanmaktadırlar. Rehin alma, öldürme, bombalama ve intihar operasyonları İslam âleminin sorununu çözmeyeceği gibi Müslümanların yozlaşma ve geri kalmışlık sürecini artırmakta ve dünyanın hatta Müslümanların dikkatini İslam’ın vahşi bir din olduğu algısına götürmektedir. Bu görüntü baştan sona güzel ahlak olan ıslahatçı bir dine uygun değildir. Bu hareketin diğer hareketlerde olmayan özelliklerinden biri de eğitim ve ıslah amacıyla yanlarında getirdikleri insanlara sabır ve hoşgörü göstermeleri, onları en iyi şekilde yetiştirme gayreti içerisinde olmalarıdır. Tüm müminler için bireysel tevazu ve görgüyü ortaya koyan Tebliğciler dindar Müslümanlar olarak ortaya çıkarlar.

Kurucusunun koyduğu ilke ve hedeflere sadık olan Tebliğ Cemaati’nin başarısının sırrı, faaliyet gösterdikleri ülkelerin siyasetine karışmayıp onları meşru görmeleri ve kendilerini siyaset dışında tutmalarıdır. Siyaset dışılık Tebliğcilerin dünyanın her yerinde faaliyet göstermelerine olanak sağlamaktadır.

Cemaatin faaliyetlerini sürdürdüğü her ülkede bir merkezi bulunmaktadır. Genellikle bu merkez büyük bir camidir. Cemaat merkezine ülke dışından gelen bütün davetçiler ilk olarak buraya gelmekte ve buradan teşkil için ülkenin belirli bölgelerine dağılmaktadır. Cemaatin merkezi denilen cami, o ülkede yürütülen faaliyetlerin idare edildiği yerdir. Ülkedeki büyük merkezin şura üyeleri görevlerini merkezlerde ifa etmektedirler. Tebliğ Cemaati’nin Hindistan’daki merkezi Nizameddin Mescidi’dir. Pakistan’daki merkezi ise Raiwand Mescidi olup en büyük merkezlerden biridir.

Tebliğ Cemaati özellikle 2000 yılından sonra Afganistan’da da faaliyet yürütmeye başlamıştır. 2001-2015 yılları arasında Celalabad, Kunduz, Baghlan, Kabil vb. gibi çeşitli

şehirlerde büyük toplantıların yapıldığı tebliğ merkezleri bulunmaktadır. Mevlâna Kalemuddin'in Afganistan'a gelmesinden sonra, Afganistan'ın her yerinde büyük merkezler kuruldu ve son zamanlarda Celalabad, Kunduz ve Baghlan'ın merkezinde büyük toplantılar yapılmaya başlanmıştır.

Tebliğ Cemaati yöntem olarak Hz. Peygamber'in (sav) yöntemini benimsediğini ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in (sav) ve sahabilerin dini, insanlara anlatarak yaydıklarını belirterek, bu yöneme ne bir şey eklemişler ne de bir şey çıkartmışlardır. Asr-ı saadet dönemindeki gibi sadece dini anlatım üzerinden çalışmalarını yürütmektedirler. Cemaatte siyasetten konuşma yasaklanmıştır. Siyasi herhangi bir yönlendirmede bulunmamaktadır. Cemaate yapmış oldukları faaliyetlerin siyasi bir çalışma değil din çalışması olduğunu dile getirmektedirler. Teknolojik araçları kullanılmamaktadır. Cemaat teknolojik araç ve gereçlerin her ne kadar davet çalışmasında kullanılsa da telefon görüşmeleri, mesajlaşma ve whatsapp gibi programlar ile cemaat üyelerinin davet çalışması yaptığı gözlemlenmiştir.

Tebliğ Cemaati'nin dünya genelindeki yapmış olduğu faaliyetler ile Afganistan'daki yapılanmasının yapmış olduğu faaliyetler birebir benzerlik göstermektedir. İdeolojileri İslami hayatın bütünüyle tesis edilmiştir. Cemaatin detaylı bir teşkilatlanması ve hiyerarşik yapılanması bulunmamaktadır. Cemaat şura heyeti (Emirleri) ve davetçilerden oluşmaktadır. Modern ve teknolojik yöntemleri kullanmamaktadır. Her zaman Hz. Peygamber'i (sav) örnek aldıklarını ifade ederek yalnızca vaaz ve anlatım yöntemini kullanmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Ahsan, M. Nazır. “Cemâat-i Tebliğ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/293-294. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Ahsan, M.M. (1993). Tebliğ Cemaati, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 7, Ashraf Siddiqi, Mohammad Bulbul. *The Tablighi Jamaat in Bangladesh and the UK: An Ethnographic Study of an Islamic Reform Movement*, (Cardiff: Cardiff University, Archaeology and Religion, Doktora Tezi, 2014).
- Büyükkara, Mehmet Ali. *Çağdaş İslami Akımları*. İstanbul: Klasik Yayınları, 2016.
- Chakrathody Alumtharammal, Anas . “Hindistan’daki Ünlü İslami Eğitim Merkezlerinin Hadis Öğrenim ve Öğretim Metodları”. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 5 / 1 (April 2021),1-23.
- Cihantiğ, Hüseyin. “Tesîr-i Ulemâ-i Diyobendi ber Selefîyet” *Fasılname-i İlm-i Pejûheşi Siyaseti Mutaaliye*, (2014), 123-135.
- Cihantiğ, Hüseyin. “Pedîdârşinâsi Siyâset der Cereyân-ı Cemâat-ı Tebliğ” *Fasılname-i Mutâlaât-ı Rahbordi-yi Besîc*, 17/63 (2014), 137-162.
- Demir, Murat . "Tebliğ Cemaati ve Tebliğ Cemaatinin Türkiye'deki Faaliyetleri". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 6 / 4 (Nisan 2019): 370-383 .
- Demir, Murat. *Tebliğ Cemaati Türkiye Örneği*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Efe, Fikret. “Cemâat-i Tebliğ, Doğuşu ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler”. *İslam Araştırmaları Dergisi* / 8 (Temmuz 2002): 101-121.
- Efe, Fikret. “Cemaat-i Tebliğ’in Davet ve Eğitim Yöntemi”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 17/3 (2004):216-234.
- Hanif, Aziz Ahmad. Mandegar Daily News Paper. [Online] 02 05, 2019. [Cited: 01 10, 2021.] <https://mandegardaily.com/>.
- Hüseyinzada, Javeed. Radio Azadi. www.radioazadi.com. [Online] 09 12, 2013. [Cited: 01 13, 2021.] <https://da.azadiradio.com/>.
- Kalandarov, Ulukbek. *Tebliğ Cemaati ve Kırgızistan’daki Faaliyetleri*, tesam Akademi Dergisi - Turkish Journal of tesam Academy, s. 249-280. 2019.
- Khan, Arsalan. *Islam and pious sociality The Ethics of Hierarchy in the Tablighi Jamaat in Pakistan Social Analysis*, Islam and Pious Sociality Issue 4, Winter 2016, 96–113Berghahn Books.

- Ma'mun, Sukron. "Tablighi Jamaat: An Islamic Revivalist Movement and Radicalism Issues". *Journal of Islamic and Social Studies* 5/2 (July-December 2019), 145-159.
- Nedvi, Ebu'l-Hasan Ali. *Muhammed İlyas Kandehlevi'nin Hayatı ve Tebliğ Çalışması*. çev. Hayri Demirci. İstanbul: Gülistan Neşriyat, 2014.
- Noor, Farish A. *Islam on the Move: The Tablighi Jama'at in Southeast Asia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2012.
- Özcan, Azmi. "Dârululûm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 8/553-555. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Rahmat Ullah. *Güney Asya'dan Ortaya Çıkan Tebliğ Cemaati ve Cemaat-i İslami'nin Karşılaştırmalı Analizi*, Aksaray üniversitesi, 2018.
- Rana, Muhammad Amir. *Tablighi Jamaat: Discourse and Challenges*, Pak Institute for Peas Studies, p. 2\11, 2009.
- Reetz, Dietrich. *Tablighi Jama'at*, İslamic movements of Europe, public religion and islamophobia in the modern world. P. 30/35, 2014.
- Rooij, Laurens de. *Tablighi Jamaat*. *Research Gate*. [Online] Ocak 13, 2017. [Cited: Aralık 28, 2020.] <https://www.researchgate.net/publication/312293116>.
- Said Zade, Basir Ahmed. *Camaat tabliğ, ravuş kar ve Asar ve natayıc an dar bahaşhaei az kare urupa ve amrika*, Nedaei İslam. p. 34\41. 2005.
- Salihi, Abdulkerim. *Gûne Şinâsi-yi Cereyânâ-yı Dînî der Herât-ı Muâsır*. Herat: Afghan Institute for Strategic Studies, 2017.
- Siddiqi Bulbul. "Purification of self: İjtema as a New Islamic Pilgrimage". *European Journal of Economic and Political Studies*, 3 (2010), 133-150.
- Sukron, Ma'mun. *Tablighi jamaat: An islamic Revivalist Movement And Radicalizm issues*, İslam realitas: Journal of Islamic & Social Studies Journal of Islamic & Social Studies, Phd. p. 15. 2019
- Syed, Muhammad Masharib. *Pakistan'daki Diyobendî ve Barelvî Ekolleri Arasındaki Hadise Dayalı Tartışmalar*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Thomas K. Gug. *The New Religiosity of Tablighi Jama(at and Dacwat-e İslami and the Transformation of Islam in Europeler*. Source: *Anthropos*, pp. 121-136, 2010.

Torun, İshak. “Tarikat ve Cemaatlerin Siyasetle İlişkisi” . *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/17 (2020): 83-94.

Ullan, Rahmat. *Güney Asya'dan Ortaya Çıkan Tebliğ Cemaati ve Cemaat-i İslami'nin Karşılaştırmalı Analizi*. dergipark.gov.tr/aksarayiibd, p. 32\38. 2018.

Zhalilov, Eldiir. *Hint Alt Kıtası'nda Tasavvufi Hareketler: Tarikattan Cemaate Geçiş Sürecinde Tebliğ Cemaati*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Ankete katılanların listesi:

No:	İsim/Soy isim	Meslek	Yaş	Cinsiyet	Eğitim durumu
1	Ferid Ahmadi	Esnaf/Tebliğci	50	Erkek	Lisans Mezunu
2	Mehmet Emin	Öğretmen/Tebliğci	30	Erkek	Yüksek lisans mezunu
3	Mevlevi Şâkir	İmam	65	Erkek	Ön lisans mezunu
4	Abdulhâdi	Esnaf	50	Erkek	Lise Mezunu
5	Ömer Faruk	Hemşire	28	Erkek	Lisans Mezunu
6	Zahir Ahmed	Esnaf	28	Erkek	Lisans Mezunu
7	Vahîdullah	Esnaf	36	Erkek	Lisans Mezunu
8	Kemal Ahmadi	Esnaf	35	Erkek	Okuma yazma bilmeyen
9	Ebubekir Ahmedi	Öğretim elemanı	38	Erkek	Doktora Öğrencisi
10	Matiullah Kerim	Öğretim Elemanı	36	Erkek	Doktora Öğrencisi
11	Kerimullah	Öğretim elemanı	35	Erkek	Doktora Öğrencisi
12	Rahmetullah	Öğretim elemanı	33	Erkek	Doktora Öğrencisi
13	Abdulalim	Öğretim elemanı	37	Erkek	Doktora Öğrencisi
14	Necibullah	Öğrenci	23	Erkek	Lisans muzunu
15	Şükrullah	Çiftçi	40	Erkek	Okuma yazma bilmeyen
16	Can Muhammad	Esnaf	46	Erkek	Okuma yazma bilmeyen
17	Sa'dullah	Şoför	43	Erkek	Okuryazar
18	Ali Ahmed	Şirket müdürü	37	Erkek	Lise Mezunu
19	Muhammad Akif	Kasap	29	Erkek	Lisans Mezunu
20	Muhammad Amir	Mühendis	25	Erkek	Yüksek lisans Mezunu